



LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Tukea arkeen ja vanhemmuuteen? – äitien kokemuksia perheryhmästä ja mietteitä palvelun kehittämiseksi

Kulonen, Tuuli
Laakso, Juuso

2017 Laurea



Laurea-ammattikorkeakoulu

Tukea arkeen ja vanhemmuuteen? - äitien kokemuksia perheryhmästä ja mietteitä palvelun kehittämiseksi

Kulonen Tuuli, Laakso Juuso
Sosionomikoulutus (SSG214SN)
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2017

Kulonen Tuuli, Laakso Juuso

Tukea arkeen ja vanhemmuuteen? - äitien kokemuksia perheryhmästä ja mietteitä palvelun kehittämiseksi

Vuosi 2017 Sivumäärä 51

Laadullisen opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää ja kuvailla äitien omakohtaisia kokemuksia perheryhmässä tapahtuvasta vanhemmuuden ja arjen tukemisesta. Lisäksi halusimme kuulla äitien mielipiteen siitä, kuinka he kehittävivät perheryhmää entistä toimivammaksi ja perhettä tukevammaksi. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli antaa toimeksiantajallemme toiminnan kehittämisen ja osallisuuden parantamisen kannalta olennaista tietoa.

Teoriaosuudessa avaamme perhetyön ja perhekuntoutuksen käsitettä, mutta tärkein teoreettinen tausta liittyy arjen vanhemmuuteen ja sen tukemiseen. Käsittelemme etenkin vuorovaikutuksen ja mentalisaatiokyvyn merkitystä arjen vanhemmuuteen saadun tuen osa-alueina. Lopuksi esittelemme vielä tarkemmin perheryhmätoimintaa ja sen historiaa.

Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla kesän 2017 aikana. Yksilöhaastatteluihin osallistui yhteensä kuusi äitiä, jotka olivat olleet mukana perheryhmässä viimeisen viiden vuoden aikana. Saatu aineisto litteroitiin ja analysointiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla.

Tulosten perusteella äidit kokivat saaneensa perheryhmästä merkittävää tukea. Tuen kuvailtiin olleen äitiyttä vahvistavaa ja arkea helpottavaa. Henkiseen jaksamiseen saatu tuki koettiin erityisen tärkeänä ja sen antamisessa työntekijöiden rooli oli merkityksellinen. Kaikki äidit kuvailivat perheryhmää positiivisesti, mutta uskalsivat tuoda esiin myös epäkohtia, ristiriitoja ja kehittämis ehdotuksia. Äitien kehittämis ehdotukset liittyivät etenkin yhteisen vapaa-ajan ja aloitustapaamisten määrän lisäämiseen sekä tilojen somistamiseen.

Tuloksissamme osin yllättävää ja aiempiin tutkimuksiin verrattuna uutta, oli työntekijöiden antaman tuen ensisijaisuus vertaisryhmään verrattuna. Vertaisryhmän merkitys näkyi lähinnä ystävyys suhteiden luomisessa, mutta muuten siitä saatu tuki jäi hyvin marginaaliseksi. Tuen vähyyden voisi olettaa johtuvan esimerkiksi ryhmän heterogeenisyydestä, ryhmäläisten välisistä ristiriidoista, yksilöllisten tarpeiden huomioinnista, asiantuntijalahtoisyydestä tai ryhmässä alati tapahtuvista muutoksista.

Toivomme opinnäytetyömme auttavan perheryhmätoiminnan kehittämisessä ja vakiinnuttamisessa myös osaksi valtakunnallista perhepolitiikka ohjelmaa. Jatkotutkimus aiheina haluaisimme selvittää vertaisryhmätoiminnan ohella isien roolia osana perheryhmätoimintaa ja kuinka heitä voisi aktivoida mukaan toimintaan.

Asiasanat: perhetyö, perheryhmä, arjen vanhemmuus, vanhemmuuden tukeminen

Kulonen Tuuli, Laakso Juuso

Supporting everyday life and parenting? - Mother`s experiens of family group service and thoughts how to develop it

Year	2017	Pages	51
------	------	-------	----

The aim of our qualitative thesis was to clarify and describe mothers' personal experiences of how their parenting and everyday life were supported in the family group service. In addition, mothers' opinions on how to develop family groups to become more functional and to support families better were charted. The purpose of our thesis was to give our commissioner relevant information on how to develop and improve operations.

In the theoretical part the concept of family work and family rehabilitation is discussed, but the most important theoretical background relates to parenthood and supporting it in everyday life. The importance of interaction and mentalization as a component of parental support was considered. Family group services and their history is also described.

The material was collected through theme interviews during the summer of 2017. A total of six mothers participated in individual interviews. The interviewees had participated in the family group activity over the past five years. The material obtained was transcribed and analyzed using theory-driven content analysis.

Based on the findings, the mothers felt that they received significant support from the family group. The support was described to be maternally reinforcing and facilitating everyday life. The support for mental well-being was considered to be of particular importance and the role of the employees was relevant. All mothers described family groups in a positive way, but also highlighted disadvantages, disagreements and development suggestions. The mothers' proposals for development were related, in particular to increasing jointly spend leisure time, the number of welcome sessions and decorating the premises.

A new finding in the thesis was that support given by the employees was ranked first compared to the support given by the peer group. The importance of the peer group was mainly shown in the establishment of friendships, but otherwise the support received was marginal. The lack of support could be attributed, for example, to the heterogeneity of the group, to the conflicts between the groups, to the individual needs, to the expert orientation or to the continuous changes in the group.

This thesis aims to help develop family group service and establish it as a part of nationwide family policy program. A further research topic, could be to find out, about peer group activities as well as the role of fathers a part of family group service and how to engage fathers better in the activity.

Keywords: family work, family group, parenthood in everyday life, supporting parenthood

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Perhetyö	7
2.1	Perhetyön käsitteiden selkeyttämistä 2000-luvulla	9
2.2	Perhetyö sosiaalihuoltolain kautta tänä päivänä	10
2.3	Lastensuojelun perhekuntoutus	10
2.4	Arjen muutostyö perheiden parissa	12
3	Arjen vanhemmuus	13
3.1	Vanhemmuuden ja arjen tukeminen.....	15
3.2	Mentalisaatio.....	16
3.3	Varhainen vuorovaikutus osana arjen vanhemmuutta	17
4	Perheryhmätoiminta.....	19
4.1	Perheryhmätoiminnan lähtökohdat	19
4.2	Perheryhmä Kiintotähti	21
5	Opinnäytetyön toteutus.....	23
5.1	Tutkimusmenetelmä.....	24
5.2	Aineistonkeruu	25
5.3	Teemahaastattelu.....	25
5.4	Aineiston analyysi	28
6	Tulokset.....	29
6.1	Konkreettisen tuen kautta helpotusta arkeen	30
6.2	Toiminnallista tukea kotiin asti.....	32
6.3	Henkisen tuen voimalla kohti vahvempaa äitiyttä	33
6.4	Sosiaalista tukea ja ystävyyttä.....	34
6.5	Turvallista arkea ohjeiden ja neuvojen avulla	36
6.6	Ajatuksia perheryhmätoiminnan kehittämiseksi.....	37
7	Eettisyys ja luotettavuus	38
8	Johtopäätökset ja pohdinta	41
	Lähteet	44
	Kuviot.....	48
	Liitteet.....	49

1 Johdanto

Kansainvälisesti tarkastellen suomalaiset lapset voivat hyvin. Lapsiin kohdistuva väkivalta on vähentynyt ja lasten kasvuympäristö muuttunut aiempaa turvallisemmaksi. Yhdeksän lasta kymmenestä kertoo olevansa tyytyväisiä elämäänsä. Vaikkakin yleinen suunta on positiivinen, huolestuttavaa on se, että pieni, mutta alati suureneva joukko lapsia ja lapsiperheitä voivat erittäin huonosti. Perheiden ongelmatilanteet liittyvät vanhempien uupumiseen ja jaksamattomuuteen, perheen sisäisiin ristiriitoihin ja vuorovaikutusongelmiin, vanhemman toiminnan ohjaamisen ongelmiin sekä päihde- ja mielenterveysongelmiin. Vähitellen on käynyt niin, että hyvinvoinnin kasvaessa eriarvoisuus väestöryhmien välillä ja etenkin lapsiperheiden kohdalla on kasvanut ja kasvaa edelleen. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosopas 2016, 7 - 8.)

Sanotaankin, että suurin osa eriarvoisuudesta kehittyy jo varhaislapsuudessa, elämän ensi hetkillä. Niinpä perheen ja vanhemmuuden tukeminen varhaisessa vaiheessa sekä kaikille tarjottavat ja toisiaan täydentävät perusturvajärjestelmät ovat parhaita keinoja eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Myös osallisuuden edistäminen ja osallistumisen oikeus on kytketty tiiviisti hyvinvoinnin ja hyvän elämän määrittämiseen. Osallisuuden avulla on mahdollista lisätä tasa-arvoa. Osallisuuden tulee näkyä myös palveluiden kehittämisessä, jotta tiedettäisiin paremmin, mitä lapset ja perheet tarvitsevat. (Lapset ja perheet 2016.) Tänä päivänä esimerkiksi huostaanottojen taustalla näkyy paitsi lasten- ja perheiden vaikeat tilanteet, myös nykyisen palvelujärjestelmän kyvyttömyys auttaa (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosopas 2016, 8).

Osa ongelmista ja etenkin eriarvoistuminen on siis osittain yhteiskunnan ja sen rakenteiden aikaansaama. Niinpä myös asioiden korjaamiseen kiinnitetään suurta huomiota. Pinnalla ovat tällä hetkellä lapsi- ja perhepalvelujen osalta varhaiset, ennaltaehkäisevät palvelut ja vanhemmuuden tukeminen. Juha Sipilän hallituksen tavoitteena on "lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja omien voimavarojen vahvistuminen". Tavoitteen saavuttamiseksi hallitus on käynnistänyt kärkihankkeena lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman LAPE:n, jonka suuntana on lapsi- ja perhelähtoisemmät, hallintorajat ylittävät palvelut, vahvempi vanhemmuuden tukeminen sekä matalan kynnyksen palvelut. Muutoksen avulla on tarkoitus vahvistaa peruspalveluita ja siirtää painopistettä entistä ennaltaehkäisevämpään ja varhaisempaan tukeen. Lapsen etua ja vanhemmuuden tukemista pidetään koko muutosohjelman lähtökohtana. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosopas 2016, 3.) Nähtäväksi jää myös, kuinka tulevat Sote-alueet vaikuttavat jatkossa perheille tärkeiden ennaltaehkäisevien palveluiden saatavuuteen.

Oma opinnäytetyömme on siis yhteiskunnallisesti ajankohtainen niin julkisuudessa käytävien vanhemmuuskeskustelujen kuin palvelujärjestelmämuutostenkin osalta. Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää ja kuvailla äitien omakohtaisia kokemuksia vanhemmuuden ja arjen tukemisesta perheryhmässä. Toiminnan kehittämisen ja osallisuuden parantamisen kannalta halusimme kuulla myös äitien mielipiteen siitä, miten he itse kehittäisivät perheryhmää entistä toimivammaksi ja perhettä tukevammaksi.

Opinnäytetyön tekeminen sai aloitteen Laurea ammattikorkeakoulun ja Espoon kaupungin lastensuojelun välisestä yhteistyöstä. Opinnäytteen tekijöinä olimme kiinnostuneita nimenomaan oman tietämyksemme laajentamisesta perhetyön ja perhekuntoutuksen kirjavalla kentällä. Toimeksiantajamme perheryhmä Kiintotähti on Espoon kaupungin alainen suunnitelmallista ja intensiivistä päiväkuntoutusta tuottava yksikkö, jonka toiminta on tarkoitettu sekä lastensuojelun että sosiaalihuollon asiakasperheille. Opinnäyte toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin teemahaastatteluina yksilöhaastattelujen muodossa. Aineiston analyysi toteutettiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla. Teoreettinen viitekehys muodostui vanhemmuuden tukemisesta ja arkilähtöisestä perhetyöskentelystä.

Maija Rannan (2012, 27) tekemän tutkimuksen mukaan tietoa perheryhmistä on toistaiseksi kerätty suhteellisen vähän. Hän arvelee sen johtuvan ennaltaehkäisevän työn tilastoinnin, tutkimuksen ja tulosten todentamisen vaikeudesta. Todennäköisesti samasta syystä johtuen myös yleisen perhetyöhön liittyvän toimintatiedon kerääminen on aloitettu vasta vuonna 2015, kun lastensuojelun kustannusten määrään alettiin kiinnittää erityistä huomiota. Sen sijaan vaikuttavuuden seuranta ja arviointi eivät ole edelleenkään yleistä kuntien keskuudessa. (Heino ym. 2016, 17 - 19.) Työn laadun parantamiseksi sekä etenkin toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi olisi kuitenkin tärkeää kerätä konkreettista asiakaspalautetta. Saatua tietoa on mahdollista hyödyntää perhekuntoutuksen kehittämisessä paremmin asiakkaiden tarpeita vastaavaksi, mutta myös yleisesti tehdä perheryhmätyötä tunnettavammaksi ja löytää sille pysyvämpää ja selkeämpää jalansijaa perhetyön ja -kuntoutuksen kentällä. Aiemmat perheryhmiä koskeneet tutkimukset ja opinnäytteet ovat mielestämme todenneet perheryhmien toiminnassa erityisen merkittäviksi asioiksi sosiaalisen verkoston kasvamisen sekä vertaistuen saamisen.

2 Perhetyö

Perhetyön määrittely ei ole millään muotoa yksiselitteinen tai helppo tehtävä, sillä työn ammatilliset käsitteet ovat moninaiset ja ne pitävät sisällään laajan näkemyksen erilaisia ammatillisia merkityksiä. Perhetyötä voidaan jaotella eri tavoin, lähtökohtina esimerkiksi toimintaympäristö (sosiaalitoimi, neuvolan perhetyö), elämäalueet (päivähoito, koulu, sairaala) ja tavoitteet (vanhempien ohjaus ja neuvonta, lapsen turvallisuuden ja kehityksen

turvaaminen). Perhetyön ytimenä voidaan kuitenkin pitää perheiden elämäntilanteesta lähteviä erilaisia tarpeita sekä ongelmia, joihin työskentelyn avulla vastataan. Käytännössä kysymyksessä voivat olla lasten kasvatukseen liittyvät tekijät, vanhemmuuden tukeminen ja toimintakyvyn lisääminen, arjen hallinta sekä perheen hyvinvoinnin edistäminen. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 27.)

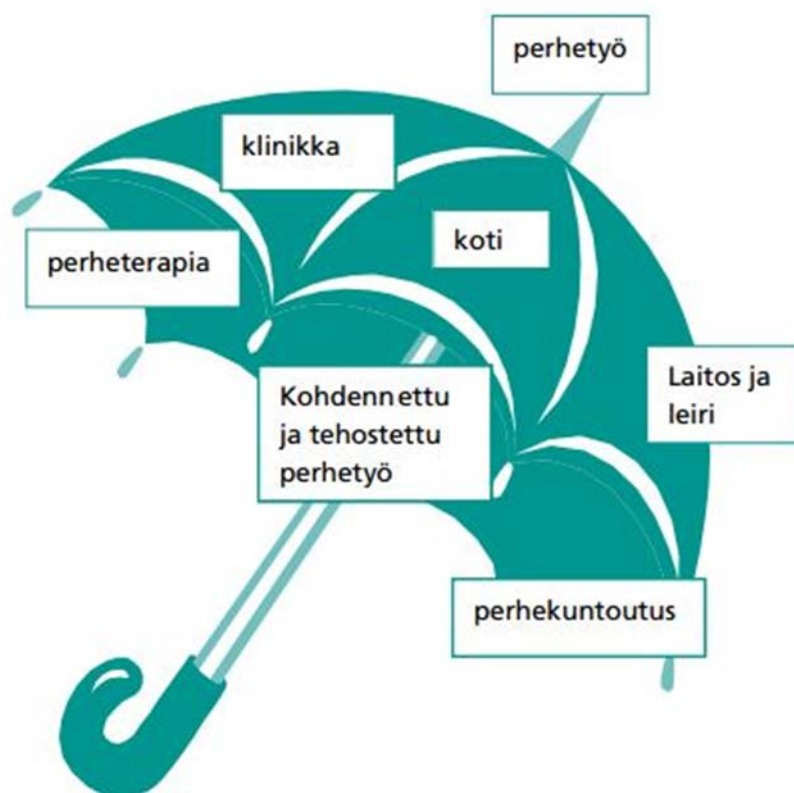
Perhetyön käsitteistössä on huomioitava myös erot varsinaisen perhetyön ja perhepalveluiden välillä. Myöskään näiden kahden raja ei ole yksiselitteistä, sillä ongelmaksi muodostuu, kuinka määritellään rajat perheiden yleisestä tukemisesta perheiden tilanteeseen puuttumiseksi. Perhepalveluissa perheiden kanssa käytävälle työlle ei ole tarkasti määriteltyä sisältöä tai tavoitteita, mutta pyrkimys on, että sitä voisi lähtökohtaisesti tarjota kaikille perheille. Perhepalveluissa perheillä on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön omien toiveidensa mukaisesti. Perhetyö on puolestaan tavoitteellista ja suunnitelmallista ja se pyrkii muutokseen perheen tilanteessa. Perhetyössä tulee esiin näkemys, että työn ote olisi perheen tilannetta hallitsevaa, eli toiminnan kautta pyrittäisiin saamaan aikaan muutos kohti hyväksi määriteltyä perhe-elämää. (Rautio 2016, 57.)

Perhetyön jäsentämiseksi tulee pohtia laajasti erilaisia näkökulmia, jotka työn tarkasteluksi on asetettu. Nämä näkökulmat voivat olla hyvin moninaiset. Perhekeskeisestä näkökulmasta puhuttaessa ei varsinaisesti viitata pelkästään perhetyöhön, vaan kaikkeen siihen työhön, jossa yksilön lisäksi huomioidaan perheiden tarpeet. Perhekeskeisyys on tarkastelutapa, joka koskee monia ammattiryhmiä, jotka eri tavoin työskentelevät perheiden kanssa. Perhetyö voidaan määritellä myös työmuodoksi, joka toimii osana organisaation perustehtävää ja on jollain tasolla tekemisissä perheiden kanssa. Näihin organisaatioihin kuuluvat esimerkiksi koulut, päiväkodit, neuvolat, a-klinikat ja monet muut toimijat. Ne ovat tiiviissä yhteistyössä vanhempien ja muiden perheitä auttavien tahojen kanssa. Perhetyö nousee käsitteeksi siis niissä tapauksissa, kun nämä organisaatiot haluavat korostaa perhetyön näkökulmallista merkitystä työssä, sekä haluavat tarkemmin kehittää ja suunnitella tällaista työskentelyä. Perhetyö voi myös olla organisaation itsenäinen perustehtävä, jolloin kaikki toiminta, työmuodot ja työntekijöiden osaaminen on keskitetty perhetyön piiriin. Työ keskittyy perheiden kanssa toimimiseen, sille on asetettu suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus ja työn rakenne on pysyvää. Lastensuojelussa toimivat perhetyötiimit ovat esimerkki tällaisesta kokonaisvaltaisesta perhetyöstä. (Rytkönen & Rönkkö, 27 - 31.)

Perhetyön jaottelussa vaikuttaa myös se, kuinka työ on kohdennettu perheiden auttamiseksi sosiaali- ja terveyshuollossa. Perhetyö voi olla ehkäisevää, korjaavaa tai perheen kriiseihin puuttuvaa. Käytännössä voidaan siis ajatella, että perhetyö on kaikkea perheiden parissa tehtävää työtä ja pääpainona on aina huoli perheen hyvinvoinnista ja mahdollisista ongelmista. (Rautio 2016, 57.)

2.1 Perhetyön käsitteiden selkeyttämistä 2000-luvulla

Perhetyötä on tehty pitkään ja laajasti osana lastensuojelun sosiaalityötä sekä laitosten yhteydessä. Perhetyöstä käsitteenä puhuttiin myös osana erilaisia palveluita. Perhetyön käsitteiden ja toiminnan jäsentäminen nähtiin tarpeelliseksi ja vuonna 2000 valmistuikin Stakesin perhetyöhankkeen raportti. Raportin tekemisessä oli ollut mukana lähes sata perhetyön ammattilaista, jotka toivoivat työilleen selkeyttämistä. Jäsentämisen loppuvaiheessa päädyttiin perhetyön sateenvarjomalliin. Siinä perhetyö jaettiin sen mukaan, missä perhetyötä tehdään ja kuinka perheet liikkuvat palveluissa; tehdäänkö perhetyötä kotiin, käykö perhe päiväsaikaan kodin ulkopuolella perhetyön palvelussa vai majoittuvatko pidemmäksi aikaa esimerkiksi perhekuntoutukseen. (Heino 2008, 23 - 24.)



Kuvio 1: Perhetyön sateenvarjomalli (Heino 2008, 25)

Stakesin vuonna 2000 tekemä raportti alleviivasi lopuksi vielä muutaman asian perhetyöstä. Perhetyö on laajalti välimaaston työtä, sitä tehdään useiden toimintamuotojen rajoilla ja sen kehityksessä tukeudutaan monien opinalojen, ammattien ja metodien tietämykseen. Perhetyötä tehdään myös paljon eri toimintamuotojen välissä ja sitä on kehitetty toimimaan esimerkiksi avohuollossa, sijaishuollossa sekä avopalveluiden ja laitosten linkkinä. Perhetyöllä luodaan erilaisia linkkejä kodin ja palveluiden välille sekä yhteyttä perheenjäsenten kesken. (Heino 2008, 26 - 27.)

2.2 Perhetyö sosiaalihuoltolain kautta tänä päivänä

Perhetyön käsite on osa sosiaalihuollon peruspalveluita sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimia ja sen organisointi vaihtelee kunnittain. Perhetyötä voidaan toteuttaa peruspalveluiden piirissä ja lastensuojelun työmuotona sekä näiden toimintamuotojen välimaastossa. (Rautio 2016, 59.)

Sosiaalihuoltolaissa perhetyö on määritelty perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi sosiaaliohjauksen tai muiden palveluiden avulla.

Perhetyössä pyritään:

- Vanhempien tukemiseen
- Arjen ja arjessa toimimisen hallintaan
- Lasten kasvatuksen ja hoidon ohjaamiseen
- Perheiden toimintakyvyn vahvistamiseen
- Perheen sisäisten vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja sosiaalisten verkostojen luomiseen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen

Kuntien tulee tarjota perhetyötä maksutta erityistä apua tarvitseville lapsille ja nuorille heidän kehityksensä ja terveytensä tukemiseksi. Perhetyö voi olla ennaltaehkäisevää ja sitä voidaan antaa myös perheisiin, jossa aikuinen lapsi hoitaa vanhempiaan, joten se ei ole ikäsidonnaista. Perhetyötä tehdään yleisesti neuvolan, sosiaalitoimen, päivähoiton ja koulujen yhteydessä. Työn tulee olla suunniteltua, kokonaisvaltaista ja pitkäjännitteistä. Perhetyön palveluita on mahdollista muokata perheiden tarpeita vastaaviksi. (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2016, 38.)

Perhetyössä tapahtuvan varhaisen tukemisen tarkoituksena on, että perheet saavat tarvittavan tuen oikeaan aikaan osana peruspalveluita. Perhetyö nivoutuu myös osaksi kehitteillä olevaa perhekeskustoimintamallia. Sen periaatteena on muodostaa lähipalvelujen kokonaisuus, jossa sijaitsevat lapsille ja perheille tärkeät palvelut. Varhaisella tuella pyritään estämään tilanteiden paheneminen ja siksi on hyvin tärkeää, että tuen vastaanottamisen kynnys näissä palveluissa on matala. (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2016, 39.)

2.3 Lastensuojelun perhekuntoutus

Tässä osiossa esittelemme käsitettä perhekuntoutus lähihistorian valossa, tämän liittyen vahvasti opinnäytetyötoimipaikkamme toimintaan ja sen ymmärtämiseen. Nykyisen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain murroksen takia myös toimipaikkamme palvelurakenne on tällä hetkellä hajanainen ja palveluun onkin mahdollista päästä sekä sosiaalihuoltolain,

että lastensuojelulain kautta. Emme käsittele perhekuntoutusta koko Suomen osalta, vaan olemme keskittyneet tietoihin Uudenmaan alueelta sekä Kuusikko-työryhmän laatimiin raportteihin.

Kuusikko pitää sisällään Suomen kuusi väkiluvultaan suurinta kaupunkia, jotka ovat Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Oulu ja Turku. Näiden kaupunkien yhteinen Kuusikko-työryhmä vertailee kaupunkien perhepäivähoitoa sekä sosiaali- ja terveyspalveluita. (Kuutostyöryhmien esittely 2016.)

Lastensuojelun sijaishuollon Kuusikko-työryhmä asetti vuonna 2004 ryhmän tutkimaan perhekuntoutustyömuodon määrittelyä kaupungeissa. Ryhmän pyrkimyksenä oli luoda yhtenäinen määritelmä sijaishuollon perhekuntoutuksen työmuodolle, koskien sekä päivämuotoista että ympärivuorokautista palvelua. Kuusikko-työryhmän silloisessa raportissa mainitaan, että perhekuntoutukselle ei ollut olemassa mitään tarkkaa määritelmää sosiaalihuoltoa, lastensuojelua, päihteitä, mielenterveyttä taikka kuntoutusta säätelevissä laeissa. Perhekuntoutukseen viittaavia mainintoja oli kuitenkin laeissa useita. (Kumpulainen & Valkonen 2005, 3.)

Työryhmän johtopäätös perhekuntoutuksen määritelmäksi oli silloin seuraava:

“Perhekuntoutus on sosiaalihuoltolakiin perustuvaa kuntouttavan toiminnan järjestämistä jatkuvaa hoitoa antavissa sosiaalihuollon toimintayksiköissä. Perhekuntoutuksen tavoitteena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä (ShL §1). Perhekuntoutusta toteutetaan tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua (LsL 1 luku §1,2). Lapselle voidaan järjestää laitoshoidtoa perhekuntoutuksena yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai sen henkilön kanssa, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on (LsL §14). Perhekuntoutus tapahtuu laitospäristössä, joka erottaa sen asiakkaan kotona tapahtuvasta tehostetusta perhetyöstä.” (Kumpulainen & Valkonen 2005, 5.)

Perhekuntoutuksen työmuoto määrittyi siis monen silloisen lain kautta ja pääpainona työlle oli tuolloin sen tapahtuminen laitospäristössä. Nykyään perhekuntoutus on lisätty osaksi lastensuojelulain avohuollon palveluita.

Perhekuntoutuksen määrittely jatkui vuonna 2007, jolloin Helsingin sosiaaliviraston perhekuntoutuksen työryhmä pohti perhekuntoutuksen sateenvarjokäsitettä. Työryhmä korosti kuntoutuskäsitettä osana tavoitteellista ja ammatillista työtä, jolla on selkeä suunnitelma kuntoutuksen toteutukseen ja toimintaan lastensuojelun viitekehyksessä. Kuntoutusta voidaan järjestetään joko koko perheelle tai perheenjäsenille erilaisten

tarpeiden mukaan, mutta työn tulee kuitenkin olla suunniteltua ja kokonaisvaltaista. Palvelut, jotka tarjoavat perhekuntoutusta ovat monitasoisia ja monisisältöisiä. Perhekuntoutusta ei siis määritellä paikan mukaan, vaan työtä voidaan tehdä perheen kotona, ryhmätoimintana yksilöllisten ja koko ryhmää koskevien tavoitteiden mukaan, välimaaston työnä, ammattilaisten luona tai ympärivuorokautisena kuntoutuksena. Tärkein seikka on, että perhekuntoutus vaatii ammattilaisen arvion sen tarpeesta. Täten perhekuntoutus ei enää keskity arviointiin vaan itse kuntoutukseen. (Heino 2008, 31 - 32.)

Perhekuntoutuksen työmuoto soveltuu osaksi lastensuojelun avopalveluita ja palvelun on todettu toimivan hyvin myös, mikäli uhkana on kodin ulkopuolelle sijoittaminen. Näissä tilanteissa perheiden tulee kuitenkin olla motivoituneita perhekuntoutukseen ja palvelu on voitava aloittaa oikea-aikaisesti. Perhekuntoutus on kuntouttavaa toimintaa, joka on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Pyrkimys toiminnalle on tukea vanhemmuutta, luoda lapselle turvalliset kasvuolosuhteet, vahvistaa voimavaroja, lisätä perheen arjen taitoja sekä luoda säännöllistä päivärytmiä. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

Tällä hetkellä Terveyden ja hyvinvoinninlaitos määrittelee perhekuntoutuksen ympärivuorokautisena tai päivämuotoisena kuntoutuksena, joka voi tapahtua muun muassa laitoksissa (Lastensuojelun käsikirja 2016). Kunnilla on kuitenkin omat näkemyksensä palvelun tuottamisesta ja esimerkiksi Helsingin kaupunki määrittelee perhekuntoutuksen toteutuvan, joko perheiden omissa toimintaympäristöissä tai niiden ulkopuolella (Perhekuntoutus 2016). Opinnäytetyömme tilaaja taas tarjoaa perhekuntoutusta laitospäristössä, mutta palvelu ei ole ympärivuorokautista. Toimintaa kuitenkin ohjaa kuntoutuksellinen viitekehys eli suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus.

2.4 Arjen muutostyö perheiden parissa

Perhetyön ja perhekuntoutuksen toimintaa voidaan ajatella perheiden arkeen kohdistuvaksi muutostyöksi. Tärkein keino muutoksen aikaansaamiseksi on perheissä tapahtuvan itsetietoisuuden lisääntyminen. Työssä toimitaan yksityisen ja julkisen sekä tuen ja kontrollin välimaastossa. Työntekijä toimii siltana perheiden ja yhteiskunnan välillä. Tärkeää työntekijän osaamisessa on perheiden arjen tunteminen ja sen yhdistäminen palvelujärjestelmään, kuitenkin perheen osallisuus huomioiden. Työtä ohjaavat myös asiakassuunnitelmat ja tavoitteet. Työntekijä tavoittelee kasvun tukemista, mutta pyrkimys ei ole liikaa puuttua perheiden elämismailmaan. Perhetyö- ja kuntoutus ovat osa yhteiskunnallista palvelujärjestelmää, jotka saavat oikeuden yhteiskunnalta puuttua perheiden elämään. Työn keskeisin sisältö on perheiden arki ja työskentely kohdistuukin arjen tukemiseksi. Työntekijän tulee palvelun edustajana kyetä pääsemään perheiden yksityiseen elämään, jotta tukeminen ja ymmärtäminen olisi mahdollista saavuttaa. (Hovi-Pulsa 2011, 75 - 76.)

Arjen yhdistäminen perheiden parissa tehtävään työhön on käytännössä juuri perheiden tukemista arjen päivittäisten askareiden ylläpitämiseksi. Arki on oma kokonaisuutensa ja perhetyöskentelyssä mukana olevat perheet ovat voineet kadottaa siinä toimimisen. Perhetyössä- ja kuntoutuksessa toimitaan arjen sujuvuuden ja struktuurin palauttamiseksi. Tavoitteet voivat pitää sisällään normaalin päivän askareita, kuten aamiaisen, lastenhoidon, ruuanlaiton, siivouksen ja yhdessäolon. Arjen rakenteesta huolehtiminen toimii myös osana vanhemmuutta ja sen ymmärtämistä. Kun arjessa toimimisessa on puutteita, tulee perheiden kanssa tehtävän työn tukea ja ohjata perheenjäseniä ongelmien selättämiseksi. Se, kuinka vahvaa puuttuminen on, riippuu huolenpidon puutteiden laadusta. Perheissä tehtävä työ tavoittelee arkista huolenpitoa, jossa vanhemmat ottavat ohjat ja vastuun sen toimimisesta. (Hovi-Pulsa 2011, 85.)

3 Arjen vanhemmuus

Arkea voidaan pitää itsestään selvänä asiana, mutta sen määrittely on kuitenkin hankalaa. Arki ikään kuin pyörii ihmisen ympärillä, sitä eletään, siitä puhutaan ja se on nyt ja tässä. Toistot ja rutiinit muokkaavat arkea ja osittain helpottavat sitä. Jokaisen arki on erilaista, mutta siinä on kaikille yhteisiä piirteitä, kuten nukkuminen, syöminen ja tarve päästä toteuttamaan itseään. Arkisuuteen liittyy erilaisia merkityksiä, kuten arkipäiväisyys, toistot, tavat, rutiinit ja jopa tylsyys. Arki voi olla hankalaa ja raskastakin. Arki on kuitenkin ehdottomasti myös kuvausta ajasta, jossa elämme ja kuinka toimimme yhdessä. (Lindfors 2011, 20.)

Arki on aina ollut olemassa, mutta sen syntymäkohdaksi voidaan ajatella työn eriytymistä palkkatyöksi ja tämän rinnalle syntynyttä vapaa-aikaa. Arjen vastapainoksi syntyi taas ei-arki tai juhla. Arki on ihmisen ympärillä oleva maailma ja se liittyy aina kulloiseenkin fyysiseen, että sosiaaliseen ympäristöön, jossa olemme. Näitä ovat esim. koti, koulu, työ, harrastukset ja monet muut. Arkielämä on toistoa ja tasaisia syklejä, joissa tapahtuvat arkiset askareet, tulevan miettiminen ja kotoisuus, jotka luovat perustaa muulle toiminnallemme. Arkielämään kuuluu lähes kaikki mitä teemme, mutta arkea ei voi sinänsä rajata tiettyyn paikkaan, kuten kotiin. Arki ei ole erityisesti missään, mutta kaikella on arkinen ulottuvuus. (Lindfors 2011, 21 - 22.)

Arjessa olevat päivittäiset tavat antavat muodon toimimiselle. Rutiinit toistuvat ja rytmittävät arkea, mutta voivat tuoda myös tavanomaisuutta ja tylsyyttä siihen. Rutiinit kuitenkin vapauttavat meidän liiallisesta pohdinnasta ja suunnittelusta juuri tavanomaisuuden takia, jolloin ihminen voi suunnata energiaansa muuhun, kuten luovimpien asioiden toteuttamiseen. (Lindfors 2011, 22.) Vaikkakin rutiinit voidaan kokea tylsiksi ja tavanomaisiksi, on niiden tärkeys lapselle erityinen. Lapsen elämässä tulee olla

säännöllisyyttä ja asioita, jotka ovat ennakoitavissa. Rutiinit tuovat lapselle turvallisuutta. Tämä korostuu esimerkiksi laiminlyötyjen lasten kohdalla, joille säännöt ja rutiinit tuovat järjestyksen ja turvallisuuden tuntua, jota he eivät ole aikaisemmin kokeneet. Kun arki sisältää sääntöjä, tapoja ja rutiineja, lapset tietävät mitä huomina ja sitä seuraavat päivät pitävät sisällään. Viikkojen ollessa rakentuneita ovat lomien ja vapaat virkistävää vaihtelua lapselle. (Sinkkonen 2008, 103 - 104.)

Arkeen liittyy keskeisesti myös elämänhallinta, joka on kykyä, sisäistä voimavaraa ja tunnetta siitä, että hallitsemme elämäämme. Henkilö, jolla on hyvä elämänhallinta, kokee pystyvänsä vaikuttamaan mahdollisuuksiinsa ja kestää myös elämän vaikeita tilanteita. Stressi ja elämänhallinta kulkevat lähekkäin ja henkilön kykyä kokea ja sietää stressiä vaikuttaa arkeen ja koko elämään. (Lindfors 2011, 22 - 24.)

Vanhemmaksi tuleminen onkin useimmiten stressaavaa, vaikka syntyvä lapsi olisi hartaasti odotettu ja toivottu. Mielessä saattaa olla monenlaisia kysymyksiä esimerkiksi taloudellisesta tilanteesta, arkisesta jaksamisesta ja vanhemmuuteen liittyvästä vastuusta. (Karling ym. 2009.) Lapsen voidessa hyvin, oma vanhemmuus koetaan tavallisesti positiivisena eikä sille ajatuksena uhrata sen suurempaa pohdintaa. Vanhemmuus on kuitenkin yhä useamman mielestä myös vaativaa ja välillä jopa oman jaksamisen kynnyksen ylittävää. (Kekkonen 2001, 97.) Paineita vanhemmuuteen ovat lisänneet yhtä lailla yhteiskunnalliset muutokset, kuten talouden heikentyminen, työttömyyden lisääntyminen ja yleistyneet määräaikaiset työsuhteet (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 111).

Riittävä vanhemmuus on sitä, että kotoa löytyy turvallisuutta ja läsnäoloa, sellaista aikuisuutta, joka tarjoaa rakkautta ja rajoja. Vanhemman tulee kestää lapsen erilaisia tunteita ja vastata hänen tarpeisiinsa riittävässä määrin. Vanhemmuus on siis paitsi kasvutapahtuma, se on myös vuorovaikutustapahtuma, johon vaikuttavat kaksi erilaista persoonaa; lapsi ja vanhempi. (Krister 2002.) Se on myös useimmiten jokaiselle omanlainen, herkkä ja koskettavakin vaihe, jolloin avun pyytäminen ja vastaanottaminen tai neuvojen kuunteleminen, ei välttämättä ole helppoa.

Vanhemmuuden työhön kuuluu ensisijaisesti antaa lapselle tarpeelliset valmiudet, niin että hän voi myöhemmin selvitä itsenäisesti. Osa näistä asioista yksinkertaisesti kuuluu tehdä; kuten huolehtia lapsen perustarpeista ja estää häntä joutumasta vaaraan. Ne ovat kiistattomia vanhemmuuden perustehtäviä. Vanhemmuuteen kuuluu kuitenkin myös osuudet, joissa on mahdollista tehdä vain ja ainoastaan parhaansa, kuten kannustaa ja tukea lasta löytämään oma alansa tai harrastuksensa. Kolmanteen kategoriaan taas kuuluvat sellaiset ilmiöt, joihin vanhempien on mahdollista vaikuttaa joko vähän tai ei ollenkaan. Kuten siihen, millaisen nenän tai temperamentin lapsi omaa. (Sinkkonen 2008, 13 - 24.)

Vanhemmuuskäyttäytymiseen ovat vaikuttamassa, joko enemmän tai vähemmän tiedostetusti, vanhemman oma kokemushistoria, lapsuus, kulttuurinen tausta ja suvun perinteet. Ne määrittävät osaltaan sitä, miten itse vanhempana tulee toimimaan ja millainen kasvattaja on omalle lapselleen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 113 - 114.)

3.1 Vanhemmuuden ja arjen tukeminen

Vastuullinen vanhemmuus on jokaisen lapsen oikeus ja jokaisen lapsen kehityksen kannalta välttämätöntä. Se on lisäksi yhteiskunnallisesti ehkä kaikkein tärkein elämän jatkuvuuteen liittyvä asia. Niinpä vanhemmuuden tukeminen nähdään myös yhteiskunnallisena tehtävänä, johon velvoittavat niin perusoikeus- ja lapsioikeudelliset säännökset kuin kansainväliset sopimuksetkin. (Rousu & Helminen 2002.) Vanhemmuuden tukemisessa tärkeimpänä asiana Mirjam Kalland (2014, 26) nostaa esiin lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen vahvistamisen, joka mahdollistaa lapselle turvallisen kehityksen ja kasvun suojaten häntä samalla laiminlyönniltä ja kaltoinkohtelulta.

Yhteiskunnallisella tasolla terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportin mukaan lapsiperheiden yleisimmät tuen tarpeet vanhempana toimimiseen liittyen ovat olleet yhteisen ajan riittämättömyys, parisuhdeongelmat ja perheen taloudelliset vaikeudet. Vanhemmuuteen kohdistuvat huolet olivat raportin perusteella hieman harvinaisempia ja ne liittyivät lähinnä vanhemmuuden taitojen riittämättömyyteen sekä perustarpeiden laiminlyöntiin. (Halme, Perälä & Vuorisalmi 2014.) Vuoden 2015 hallitusohjelman tilannekatsaus lapsiperheisiin liittyen antaa ymmärtää, että tällä hetkellä tuloerot kansainvälisesti katsottuna eivät ole kovinkaan suuria, tasa-arvo naisten ja miesten välillä on toteutunut ja lapset voivat hyvin. Perhepoliittisena muutostavoitteena on kuitenkin mainittu etenkin lapsen edun turvaaminen, vanhemmuuden vahvistaminen ja matalan kynnyksen sekä ennaltaehkäisevien palveluiden lisääminen. (Airio, Haataja, Saarikallio-Torp & Valaste 2016, 18; Ratkaisujen Suomi 2015.)

Vanhemmuuden tukemisen edellytyksenä toimii hyvä ja kunnioittava sekä avoin yhteistyösuhde vanhemman ja työntekijän välillä. Työskentelyssä on tärkeää, ettei työntekijä asetu vanhemman yläpuolelle kaikkietävässä roolissa, vaan on dialogissa vanhemman kanssa sekä pohtii ja vahvistaa vanhemman omaa toimijuutta antaen erilaisia keinoja lapsen hoitoon yleisemmällä tasolla. (Holopainen & Korhonen 2015, 10.)

Vanhemmuutta voidaan vahvistaa monella eri tavalla. Ohjeet ja neuvot korostavat esimerkiksi turvallisten ja säännöllisten rutiinien merkitystä sekä oikeanlaisten rajojen asettamista. Ne voivat kuitenkin liittyä myös hyvin arkipäiväisiin asioihin, kuten vaatetukseen, syömiseen, kylvetykseen tai nukkumiseen. Joka tapauksessa ne on ajateltu yleisiksi, kaikkia koskeviksi ohjeistuksiksi, eikä yksilöllisen perheen tai lapsen kohtaamista varten. Vanhemmat tarvitsevat tukea myös siihen, että he voivat toimia sensitiivisesti arjessa alati vaihtuvissa tilanteissa,

niin että tavoittavat mekaanisen tarpeeseen vastaamisen lisäksi myös lapsen tunnetilan ja kokemuksen. (Kalland 2014, 26 - 27.)

Arjen kokeminen on kaikilla erilaista. Vanhempien ja perheen ollessa perhetyön piirissä, haasteena voivat olla työntekijän arjen ja perheen oman arjen rakentumisen käsitteet ja eroavaisuus. Työskentelyssä paremman arjen hyväksi ei ole tärkeää se, kenen näkemys on oikea, vaan kuinka löydetään yhdessä keinot ja ymmärrys, mitä hyvä arki ja vanhemmuus ovat. Vanhemmat voivat kokea tilanteensa ja arkensa täysin tavalliseksi, mutta perhetyöntekijän näkökulmasta asiat ovat huonosti ja vaarantavat lapsen hyvinvointia. Työntekijän tulee löytää keinot saada vanhemmat huomaamaan tilanne erityisesti lapsen näkökulmasta ja hänen hyvinvointinsa kannalta. (Hovi-Pulsa 2011, 88.)

3.2 Mentalisaatio

Lapsen tunteiden tulkitseminen vaatii vanhemmilta sekä mentalisaatiokykyä ja reflektiivisyyttä. Niillä tarkoitetaan toisen mielen tiedostamista ja toisen mielessä pitämistä. Mentalisaatio auttaa ymmärtämään oman ja toisten ihmisten käyttäytymisen taustalla olevia mielentiloja ja niiden välisiä yhteyksiä. Eli esimerkiksi vanhemmuudessa sitä, miksi äiti ajattelee lapsen itkevän ja miten hän voi omalla käyttäytymisellään vastata lapsen itkuun. (Sinkkonen 2008, 108 - 110.)

Mentalisaatiokyky mahdollistaa tunteiden säätelyn ja vastuun ottamisen omista teoistaan, se on yhteydessä myös sosiaalisiin taitoihin ja herkkyyteen (Kalland 2014, 28). Hyvä reflektiivinen kyky edellyttää, että on itse saanut kokea tyydyttävää varhaista vuorovaikutusta ja tuntea olevansa toisen mielessä. Siltikään paraskaan refleksiivinen kyky ei ole lähelläkään täydellistä ja toisen mielen ymmärtäminen on aina jollain tavalla epävarmaa. Kyseleminen, avoin mieli ja epävarmuuden sietokyky auttavat asiaa ja tärkeintä on parhaansa tekeminen sekä se, että oikeasti yrittää ymmärtää. (Sinkkonen 2008, 108 - 110.) Kallandin (2014, 31) mukaan kykyyn itsessään liittyy jo se, ettei kaikkea voi ymmärtää tai tietää. Sensitiivisen vuorovaikutuksen tunnistaa nimenomaan siitä, että vanhempi kykenee korjaamaan virheitään ja muuttamaan tulkintojaan, olemaan joustava tunnistakseen lapsen tunteita ja tarpeita.

Vertaisryhmässä käytävien keskustelujen avulla on mahdollista vahvistaa vanhempien mentalisaatiokykyä eli kykyä pohtia asioita niin omasta kuin toisenkin näkökulmasta käsin, jolloin vanhemman on mahdollista toimia lapsensa kanssa sensitiivisesti ja rauhallisesti. Se edellyttää kuitenkin pohtimiskyvyn lisäksi myös toimia ja ponnisteluja lapsen hyväksi. Vanhemmuuden tukeminen on vanhempien ajatusten suuntaamista siihen, mitä vauvan tai lapsen mielessä liikkuu tai mitä hän ajattelee ja kokee. Samalla vanhempi ymmärtää helpommin omia reaktioitaan arjen vaihtuvissa tilanteissa sekä sen, miten hänen oma

toimintansa vaikuttaa lapseen. Tällöin myös lapsen käyttäytymisen tai reagoimisen ennakointi mahdollistuu. Ohjaajien tekemät vuorovaikutushetkeen liittyvät tarkat ja täsmälliset kysymykset auttavat vanhempia pitämään lapsen mielen omassa mielessään ja edesauttavat näin mentalisaatiokyvyn kehittymistä. Vanhempia voidaan rohkaista pohtimaan yhtä lailla omien tunteidensa ja käytöksensä vaikutusta lapseen eri tilanteissa. (Kalland 2014, 31 - 37; Oksanen, Sourander & Viinikka 2014, 99.)

3.3 Varhainen vuorovaikutus osana arjen vanhemmuutta

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan vaihe vaiheelta muotoutuvaa vanhemman ja lapsen välistä vastavuoroista arkista suhdetta. Se on kaikessa yksinkertaisuudessaan vanhemman antamaa hoivaa, kosketusta, huolehtimista, rakkautta ja ravintoa, johon vauva puolestaan vastaa katsekontaktilla, hymyllä, ilmeillä, eleillä tai liikkeillä. Varhaisen vuorovaikutuksen tehtävänä on luoda kantava pohja lapsen turvallisuuden tunteelle. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 144 - 145). Kyseessä onkin siis koko tunteiden kirjon sisältävä molemminpuolinen vuorovaikutustilanne, jolle ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa. Päinvastoin suhde muotoutuu ja kehittyy jokaisen lapsen kohdalla erityiseksi ja omanlaisekseen. (Siltala 2003, 16.)

Varhainen vuorovaikutus äidin kanssa alkaa raskauden aikana mielikuvina niin sikiövauvasta, omasta äitiydestä kuin omasta lapsuudestakin. Vuorovaikutus tapahtuu jo kohdussa yhtä lailla äänien, kosketuksen, liikkeiden, rytmien kuin tuntoaistinkin välityksellä. Suhde sikiöön toimii kantavana pohjana myös syntymän jälkeiselle vuorovaikutukselle. Monenlaiset mielikuvat, toiveet ja pelot, niin tiedostamattomat kuin tietoisetkin, voivat joko tukea ja eheyttää tai jopa vääristää tai tuhota äidin ja vauvan välistä varhaista vuorovaikutusta. (Siltala 2003, 16 - 20.)

Teorioita lapsen kehittämisestä ja vuorovaikutussuhteen syntymisestä on lukuisia, yhteistä niille kaikille on kuitenkin tutkimusten perusteella saatu tieto siitä, että varhaisen vuorovaikutussuhteen syntyminen vanhemman kanssa on merkityksellistä, erityistä ja lapselle jopa elintärkeää. Vanhemman läsnäolo ja johdonmukainen vastaaminen vauvalta saatuihin viesteihin tukevat lapsen suotuisaa kehitystä. (Järvinen ym. 2012, 144 - 145.) Varhainen vuorovaikutus ja siihen liittyvät erilaiset tunnekokemukset, kuten kosketus ja katse, ohjaavat myös aivojen toiminnallista kehitystä (Mäkelä 2003, 107; Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003).

Jo varhaisen vuorovaikutuksen tasolla on nähtävissä Bowlbyn teoriaan liittyvää kiinnittymiskäyttäytymistä, joka vaikuttaa ihmisen vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin koko elämän ajan. Mikäli aikuinen vastaa lapsen viesteihin sekä antaa lohtua ja turvaa sekä johdonmukaisesti että sensitiivisesti, lapsi voi luottaa vanhemman apuun ja oppii vähitellen

tunnistamaan omia tarpeitaan ja tunnetilojaan. Tällöin kiintymyssuhde vanhempaan muodostuu turvalliseksi ja myönteiset kokemukset vahvistavat lapsen itsetuntoa ja luottamusta muihin ihmisiin. Vaikkakin varhaisella vuorovaikutuksella ja kiintymyssuhteilla on suuri merkitys lapsen minäkuvan rakentumisessa, ne eivät kuitenkaan vaikuta peruuttamattomasti, vaan myös lapsen oma temperamentti sekä myöhemmät korjaavat ihmissuhteet ja kokemukset vaikuttavat niiden kehitykseen. (Launonen 2007, 19.) Siltalan (2003) mukaan korjaamisen mahdollisuuteen tarvitaan kuitenkin usein ulkopuolisia tukimuotoja tai hoitoja, joita ovat esimerkiksi perhe ja perhesysteemit, muut omaiset ja läheiset sekä yhteiskunnan tuottamat palvelu-, tuki- ja hoitorakenteet, joiden tarve on 2000-luvulla kasvanut huolestuttavan suureksi.

Perhetyössä ja perhekuntoutuksessa tapahtuvaan vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen ei ole olemassa vain yhtä oikeaa menetelmää. Vuorovaikutussuhteen syntymistä voidaan kuitenkin tukea erilaisten aktiivisten vuorovaikutusleikkihetkien tai menetelmien avulla. Yksittäisiä menetelmiä tärkeämpää on kuitenkin se, millaisen tunnesuhteen työntekijä kykenee luomaan lapseen ja etenkin tämän vanhempiin. Positiivinen ja kannatteleva suhde, leikkisän ilmapiirin luominen, vanhemman onnistumisten huomioiminen sekä sensitiivinen työote mahdollistavat vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kehittymisen. Myönteinen tunnesuhde nähdään siis muutosta edesauttavana tekijänä ja vuorovaikutuksen tukeminen kokonaisvaltaisena toimimisena yhdessä perheen kanssa. (Toivanen ym. 2014, 175 - 176.) Positiivisen suhteen syntymisen kannalta ensiarvoisen tärkeää on toimia avoimesti ja ottaa puheeksi erilaiset huolenaiheet sekä riskitekijät yhdessä vanhempien kanssa. (Järvinen ym. 2012, 195 - 198.)

Vuorovaikutuksen tukemiseen liittyy olennaisesti myös lasta uhkaavien riskitekijöiden ja häntä suojaavien asioiden kartoittaminen sekä vauvan ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen arviointi erilaisin menetelmin. Havainnoimalla vanhemman ja vauvan käyttäytymistä on mahdollista saada tärkeää tietoa suhteen toimivuudesta ja laadusta. (Järvinen ym. 2012, 195 - 198.) Havainnointi voi tapahtua tarkastelemalla yleisesti lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta; sen vahvuuksia ja heikkouksia. Tärkeää tietoa suhteen laadusta saa myös kuuntelemalla, kuinka vanhempi puhuu omasta lapsestaan. Lähempi tarkastelu, konkreettisempi havainnointi ja vuorovaikutussuhteen tukeminen voi tapahtua edellä mainitun lisäksi käyttämällä apuna muun muassa videointia. Videoavusteisen perhe- ja vuorovaikutusohjauksen avulla vanhemman on itse mahdollista oivaltaa ja löytää ratkaisuja arjen vuorovaikutustilanteisiin. (Remsu & Törrönen 2007, 63.)

Perhekuntoutuksen yhtenä osa-alueena tai sisältönä voi olla myös lapsen ja vanhemman välille erityisten ja ainutlaatuisten vuorovaikutushetkien toteuttaminen arkisten vuorovaikutustilanteiden lisäksi. Ne voivat liittyä esimerkiksi yhteisiin retkiin, kokemuksiin,

juhliin tai Theraplay- menetelmään. (Nuotio 2010, 173.) Theraplayn eli kiintymysuhteeseen pohjautuvan terapeuttisen leikin avulla voidaan tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta antamalla lapselle kokemuksia kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Toiminnallisten ja elämyksellisten menetelmien on ajateltu parantavan perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta ja lisäävään etenkin lasten myönteistä minäkuva, sillä ne ovat lapsille luontaisia tapoja ilmaista itseään. (Laine, Heino & Pärnä 2010, 158 - 164.)

4 Perheryhmätoiminta

Perheryhmätyö on määritelty ennaltaehkäiseväksi työksi, joka kuuluu valtion perhepolitiikkaohjelmaan. Siitä huolimatta se ei ole lakisääteistä eikä sitä työmuotona tarjota läheskään jokaisessa kunnassa. Suomessa ei myöskään ole olemassa minkäänlaista valtakunnallista mallia palvelun sisällöstä tai määrittelyä siitä, kenen vastuulla palvelun järjestäminen olisi tai mikä sen paikka organisaatiokaaviossa on. Toistaiseksi perheryhmätyötä on tutkittu hyvin vähän ja sen ennaltaehkäisevyyden vuoksi sen tuloksia ja hyötyä on ollut vaikeampi todentaa. (Ranta 2012, 27.)

Vuonna 1998 tehdyssä selvityksessä avohuollon uusista työmuodoista perheryhmätoimintaa on pidetty sen aikaisen sosiaalihuollon välimaastotyönä, jonka tavoitteena on muovata perinteisiä työmuotoja sekä kehittää uudenlaisia työtapoja jo olemassa olevien rinnalle. Perinteiseen avohuollon lastensuojelun sosiaaliohjaajien työskentelyyn verrattuna perheryhmätoiminta on huomattavasti tiiviimpää, mutta samalla kuitenkin väljempää kuin laitosmainen perhekuntoutus. (Hätönen 2012, 8 - 9.) Yhä edelleen tämä jäsennys vaikuttaa sopivan erittäin hyvin opinnäytteessämme kuvatun perheryhmän toimintaan.

Yleisesti ryhmät ja ryhmämuotoinen toiminta ovat tärkeässä roolissa monissa perhekuntoutuksissa. Ryhmämuotoisuuden tarkoituksena on antaa vertaistukea samankaltaisissa elämäntilanteissa oleville kuntoutujille; lapsille, nuorille ja aikuisille. Vertaistuen avulla on mahdollista saada uusia kokemuksia ja oivalluksia sekä näkökulmia omaan elämäntilanteeseen. Parhaimmillaan ryhmä ja vertaistuki helpottavat vanhempien kuormitusta, vahvistavat vanhemmuuden taitoja, nostavat itseluottamusta, edistävät arjen sujumista sekä laajentavat sosiaalista elinpiiriä. (Laine, Heino & Pärnä 2010, 156 - 158.)

4.1 Perheryhmätoiminnan lähtökohdat

1990-luvulla lasten, nuorten ja perheiden pahoinvointi liittyi suomalaisen hyvinvointivaltion yhteiskunnalliseen kehitykseen. Lamaan syöksymisen myötä arvomaailma muuttui aiempaa kovemaksi ja rahan valta puhui omaa kieltään. Taloudellinen laskusuhdanne ja sen jälkeinen murroskausi toi sosiaalityöhön ennennäkemätöntä epävarmuutta, resurssipulaa, suuria asiakasmääriä, moniongelmaisia asiakkaita ja tyytymättömiä työntekijöitä. (Känkänen 2012;

Hämäläinen, 50 - 51.) Lastensuojelun tilasta tehdyt selvitykset olivat lohduttomia kuvauksia siitä, kuinka lapsi oli kadonnut lastensuojelun ytimestä. Moniongelmaisten perheiden ja etenkin vauvaperheiden lukumäärä kasvoi ja sosiaali- ja terveyspalveluissa ikään kuin kadotettiin kyky auttaa perheitä niiden arjesta käsin. Heräsi ajatus perheen hätään vastaavan ja riittävän tukevan avohoitopalvelun tarpeesta. (Törrönen 1998, 26 - 27.)

Sitä tarvetta vastaamaan kehitettiin avohuoltoon vauvaperheille kokonaan uusi työmuoto, jonka juuret ovat lähtöisin Helsingin ensikotiyhdistykseltä. Ensimmäistä päiväryhmää suunniteltiin vuodesta 1993 lähtien ja sitä perustettaessa määriteltiin tarkoin toiminnan rakenteet ja puitteet, jotta työmuodon kehittäminen ja eteenpäin vieminen olisi mahdollisimman sujuvaa. Varsinainen toiminta aloitettiin kuitenkin vasta vuosien 1995-1996 vaihteessa. Suunnittelussa käytettiin hyväksi ensikotityön pitkäaikaista perinnettä ja aiempien perhekuntoutuskurssien kokemuksia, myöhemmin työmuotoa kehitettiin etenkin työntekijöiden välille syntyneen vertaisryhmän avulla. Toiminnan tavoitteeksi asetettiin tuolloin uuden työmuodon kehittäminen lastensuojelun avohuollossa oleville vauvaperheille. Työmuotona se oli kohdennettua, intensiivistä, suunnitelmallista sekä yhteistyössä toteutettavaa toimintaa. Työn avulla oli tärkeää saada muutos vanhempien ja vauvan väliseen suhteeseen sekä tukea perheen arjessa jaksamista. Aluksi päiväryhmiä perustettiin Helsingin lisäksi myös Lahteen, Ouluun ja Jyväskylään. (Törrönen 1998.)

Ensimmäinen kunnan järjestämä ensikotien toimintaan perustuva perheryhmä perustettiin vasta vuonna 1998 Helsingin Kivikkoon päiväkotikiivikkoon Kivilinnan yhteyteen. Neljä vuotta myöhemmin myös Espoo sai oman ryhmänsä, kun vuonna 2002 perheryhmä Kotipesä aloitti toimintansa Espoonlahdessa. Kunnan järjestämä perheryhmätoiminta on ollut alusta asti ennaltaehkäisevää lastensuojelun alaisuudessa tapahtunutta toimintaa, se on tasapainoillut päivähoiton ja sosiaalityön välimaastossa. (Slätis 2004.) Kotipesän osalta aina vuoteen 2014 asti perheryhmään pääsy on kuitenkin edellyttänyt olemassa olevaa lastensuojeluasiakkuutta tai asiakkuuden avaamista (Kiintotähti 2016).

Lapsiperheiden palveluiden kehittämistyön tuloksena uusi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2013-2016 on laajentanut perhetyön kenttää ja ohjannut palvelurakenteiden kehittämistä ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Vuoden 2014 aikana Espooseen syntyi uusi lastensuojelun tukipalveluyksikkö, joka kokosi yhteen avohuollon tukitoimet mukaan lukien perhetyön, tehostetun perhetyön, perhekuntoutuksen sekä itsenäistyvän nuoren palvelut. Tukipalveluyksikön tavoitteena oli kehittää perhetyötä sekä koordinoita paremmin perhetyön ja lastensuojelun tukipalveluja ja asiakasohjausta, jotta tuen piiriin olisi mahdollista päästä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja oikea-aikaisesti. (Pöytäkirja 2014.)

Myös perheryhmä Kotipesä siirtyi tässä yhteydessä tukipalveluyksikköön ja sen toimintaan laajennettiin niin, että asiakkaat ohjautuivat palveluun vastedes Espoon kaikilta alueilta. Painopistettä siirrettiin samalla ennaltaehkäisevämpään suuntaan sosiaalihuoltolain muutoksen nojalla, muuttamalla päivä kuntoutusta niin, että sinne on mahdollista ohjata asiakkaita myös muita väyliä pitkin, kuten terveydenhoidosta, lapsiperhetyöstä ja perheneuvolasta. Samassa yhteydessä perheryhmän nimi vaihtui Kotipesästä nykyiseen Kiintotähteen. (Pöytäkirja 2014.) Tehdessämme tätä opinnäytetyötä, prosessi on vielä osittain keskeneräinen ja muutoksen alla, mutta tällä hetkellä Kiintotähden palvelu asiakasperheille on sekä lastensuojelulain mukaista perhekuntoutusta että sosiaalihuoltolain alaista perhetyötä (Kiintotähti 2016).

4.2 Perheryhmä Kiintotähti

Perheryhmä Kiintotähti tuottaa pienten lasten perheille suunnattua suunnitelmallista, tavoitteellista ja intensiivistä päivä kuntoutusta ryhmätoiminnan muodossa. Toimintaan osallistuvat perheen lapset yhdessä vanhempansa tai vanhempiensa kanssa, tavallisesti kuitenkin vain äidin kanssa. Asiakkaaksi tulon edellytyksenä on riittävän hyvä suomen kielen taito ja toimintakyky sekä työskentelyyn sitoutuminen. Perheryhmätoiminnan tarkoituksena on sekä lasten että vanhempien hyvinvoinnin edistäminen ja perheen arjen tukeminen. Haasteet vanhemmuudessa ja vanhemman kokema jaksamattomuus ovat tyypillisiä asioita, joihin perheet hakevat apua perheryhmästä. Myös lisääntyneet mielenterveysongelmat näkyvät palvelussa aiempaa enemmän. (Kiintotähti 2016.)

Perheryhmä kokoontuu kolme kertaa viikossa; maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin suunnilleen viiden ja puolen tunnin ajan. Ryhmämuotoisen toiminnan lisäksi perheen kanssa voidaan työskennellä sen omien tarpeiden mukaan. Työ voi olla esimerkiksi yksilötyötä, kotiin tehtävää työtä tai verkostotyötä. Siihen voi kuulua myös perhetapaamisia ja erilaisten menetelmien, kuten hoivaa ja leiki, tanssi- ja liiketerapian, teraplayn, MIM- havainnoinnin tai videoavusteisen perheohjauksen käyttöä. Tarvittaessa perheen on mahdollista saada toiminnan kautta lastenhoitoapua muun muassa vanhempien omien terapiakäyntien ajaksi. Säännöllisin väliajoin, suunnilleen kerran kuukaudessa, perheelle järjestetään henkilökohtainen tavoitekeskustelu, jolloin perhe haastetaan arvioimaan omaa tuen tarvettaan. Lisäksi työtä arvioidaan aina tarvittaessa ja vähintään kolmen kuukauden välein. Toimintaan osallistuminen ja siihen kuuluva ruokailu on perheille maksutonta (Kiintotähti 2016.)

Perheryhmä on opinnäytettä kirjoitettaessa suunnattu sekä lastensuojelun että sosiaalihuollon asiakkaille. Ryhmään on siis mahdollista ohjautua joko lastensuojelun avohuollon tukitoimena asiakasohjausryhmä TASO:n kautta tai sosiaalihuoltolain mukaisesti peruspalveluiden piiristä. Viitekehystenä palvelussa ovat kiintymyssuhdeteoria ja vuorovaikutuksen tukeminen.

Toimintaa ohjaa kuntoutuksellinen työote, joka pyrkii ottamaan laaja-alaisesti huomioon kaikki perheen tarpeet ja sen tarvitseman tuen osa-alueet. Ennen kuntoutuksen aloittamista perheet haastatellaan ja he tutustuvat toimintaan sekä yksikön tiloihin. Sen jälkeen he tekevät päätöksen työskentelyyn sitoutumisesta. Toisinaan perhe voidaan lastensuojelun taholta velvoittaa osallistumaan toimintaan eikä se olekaan täysin vapaaehtoista. Perheen tavoitteet ja ryhmässä olo aika sovitaan yhdessä perheen ja ohjaavan tahon sekä perheryhmän ohjaajien kanssa. Virallinen päätös perheryhmätoimintaan osallistumisesta tehdään ohjaavasta tahosta riippuen joko sosiaalityöntekijän toimesta ryhmämuotoiseen perhekuntoutukseen tai sosiaaliohjaajan toimesta sosiaalihuoltolain mukaiseen perhetyöhön. Käytännön työ on kuitenkin kaikille perheille tulotavasta riippumatta aivan samanlaista. (Kiintotähti 2016.)

Perheryhmä Kiintotähden toiminnan painopisteenä ja tavoitteena on tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja positiivista tunnesuhdetta sekä antaa vanhemmille valmiuksia toimia paremmin arjessa lastensa kanssa ja vahvistaa näin vanhempien luottamusta omiin kykyihinsä. Tarkoituksena on ohjata vanhemmuutta, niin että lasten olisi mahdollista saada säännöllisiä ja oikea-aikaisia hoivakokemuksia sekä auttaa vanhempia arkeen liittyvissä käytännön asioissa. Toiminnassa kiinnitetään huomiota lasten sekä psyykkisen että fyysisen kasvun ja kehityksen turvaamiseen ottamalla huomioon lasten ikätaso ja yksilölliset kehitystarpeet sekä vauvojen oma rytmi. Vertaistuen merkitys korostuu, kun samanlaisessa elämäntilanteessa olevat perheet voivat antaa tukea toisilleen, ryhmämuotoisuus edistää myös vanhempien välisten sosiaalisten suhteiden syntymistä ja sosiaalisen elinympäristön kasvamista. (Kiintotähti 2016.)

Toimintaan osallistuu suunnilleen neljästä kuuteen perhettä kerrallaan. Osallistujien määrä on riippuvainen etenkin lapsimääristä ja perheiden tarvitseman tuen määrästä. Toiminta muotoutuu lasten tarpeet huomioivan arkirytmien ympärille, minkä tarkoituksena on luoda myös vanhemmille säännöllinen päiväohjelma ja näin tukea vanhemmuutta. Lasten päivä koostuu yhteisestä ohjatusta toimintahetkestä, ulkoilusta, ruokailusta, päiväunista ja välipalasta. Siihen voi kuulua myös retkiä, juhlia ja erilaisia tapahtumia. Vanhempien päivään kuuluu vanhemmuuteen ja kasvatukseen sekä vanhemman hyvinvointiin liittyvät ryhmäkeskustelut, lisäksi he tekevät yhdessä erilaisia arkiaskareita. Toiminnan konkreettisia ja jatkuvia työstämiskohteita ovat perheen arkirytmien, lapsen ruokailu ja nukkuminen, leikin merkitys, rajojen asettaminen, lasten ja vanhemman välisten ristiriitatilanteiden ratkaiseminen, erilaisten hakemusten täyttäminen, taloudelliset asiat, vanhemman oma jaksaminen sekä vanhemmuuden ja kotitöiden jakaminen. Toiminnan tukena käytetään ryhmälle soveltuvia työvälineitä ja erilaisia kaavakkeita. (Kiintotähti 2016.)

Ryhmää ohjaa tällä hetkellä kolme sosionomin koulutuksen omaavaa sosiaaliohjaajaa. Työntekijä määrä mahdollistaa suunnitelmallisen ryhmätoiminnan ja monipuoliset työmenetelmät sekä kotiin tehtävän työn. Ohjaajien vastuulla on työn suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen, lisäksi he huolehtivat ryhmätilan kunnossapidosta, yksilö- ja perhetapaamisista sekä muiden ryhmien vetämisestä. Tärkeässä roolissa on myös työntekijöiden oma työnohjaus, kehittämistyö sekä erilaiset koulutukset. (Kiintotähti 2016.)

Perheen ajatellaan hyötyvän ryhmätoiminnasta eniten silloin, kun se pääsee siihen osalliseksi mahdollisimman varhain. Tarkoituksena on, että vanhemmat saavat neuvoja ja tukea sekä lastenhoitoon ja kasvatukseen että omaan elämänhallintaan ja säännöllisen arkirytmien löytymiseen. Vanhemmat saavat tarvittaessa ohjausta myös työllistymiseen ja koulutukseen liittyvissä asioissa sekä heidät ohjataan tarvittavan tuen piiriin. Tavoitteena on, että vanhemmat oppisivat luottamaan itseensä vanhempina, ratkaisemaan ongelmia ja selviytymään hankalimmistakin asioista. Vertaistuen avulla vanhempien on mahdollista huomata, että samoja ongelmia on muillakin perheillä. Ryhmässä on mahdollisuus kuunnella ja keskustella muiden kanssa. (Kiintotähti 2016.)

Toiminta tukee lasten kehitystä ja kasvua, kun he saavat ikätasolleen sopivaa toimintaa ja leikkikavereita. Ryhmän avulla lasten on mahdollista saada vanhemmiltaan entistä parempaa huolenpitoa ja huomiota. Säännöllisen rytmin ja lapsen mielessä pitämisen avulla vanhemman ja lapsen vuorovaikutus kehittyy aiempaa luontevampaan ja sujuvampaan vuorovaikutukseen. (Kiintotähti 2016.)

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytteemme tarkoituksena oli kuvailla ryhmämuotoista päiväkontoutusta toteuttavan perheryhmän asiakkaina olleiden äitien kokemuksia vanhemmuuden ja arjen tukemisesta. Äitien kokemusten kautta saadun tiedon sekä konkreettisten kehittämissuositusten perusteella tavoitteenamme on lisätä Kiintotähden työntekijöiden tietoutta siitä, miten toiminta on vastannut asiakkaiden odotuksia ja tarpeita sekä kuinka se voisi vastata niihin entistä paremmin.

Tutkimusaiheemme on:

Perheryhmässä olleiden äitien kokemuksia arjen vanhemmuuteen saadusta tuesta sekä mietteitä toiminnan kehittämiseksi.

5.1 Tutkimusmenetelmä

Päädyimme käyttämään opinnäytetyössämme laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Se soveltuu tutkimusmenetelmäksi erityisen hyvin, kun tutkimuksen tavoitteena ovat ihmisen omat kokemukset eletystä todellisuudesta eli todellisen elämän kuvaaminen. Laadullisen tutkimusmenetelmän avulla tarkastellaankin merkitysten maailmaa, joka on sosiaalinen ja ihmisten välinen. Tarkoituksena ei ole absoluuttisen totuuden löytäminen, vaan kokonaisvaltainen kuvaus asioista, jotka sisältävät ihmiselle itselleen henkilökohtaisia, merkityksellisiä ja tärkeitä kokemuksia. (Vilkkä 2015, 118.) Silloin kun on tärkeää tietää, mitä ihminen ajattelee tai mikä ohjaa hänen tekemisiään, on järkevintä kysyä asiaa häneltä itseltään (Tuomi & Sarajärvi 2013, 72). Ihminen on siis tärkein tiedonkeruun väline ja mittausvälineillä hankittu tieto havaintoihin ja keskusteluihin nähden toissijaista (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 164).

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan tutkia sekä käsityksiin että kokemuksiin liittyviä merkityksiä, joiden suhde on toisaalta ongelmallinenkin. Kokemusta pidetään kuitenkin aina omakohtaisena, kun taas käsitysten ajatellaan liittyvän jonkin yhteisön tyypillisiin ajattelutapoihin. (Vilkkä 2015, 118.) Opinnäytetyössämme on kysymys nimenomaan subjektiivisten ja ainutlaatuisten kokemusten saamisesta perheryhmän toimintaan osallistuneilta äideiltä. Päädyimme rajaamaan tutkimusjoukon pelkkiin äiteihin, sillä vaikka koko perhe voi olla osallisena palvelussa, tavallisesti ryhmään osallistuvat vain äidit lastensa kanssa. Tavoitteenamme on, kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensäkin, löytää ja paljastaa tosiasioita, ei todentaa jo olemassa olevia. Lähtökohtanamme ei ole jonkin teorian tai hypoteesin testaaminen, vaan saadun aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. (Hirsjärvi ym. 2013, 161.)

Kvalitatiivinen tutkimus keskittyy usein varsin pieneen määrään tapauksia, joita sitten pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Tämä niin kutsuttu harkinnanvarainen näyte on riittävä, kun tutkimuksella on vahvat teoreettiset perusteet. Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei siis liity määrään vaan laatuun. Ei ole myöskään olennaista tehdä tarkkaa tutkimussuunnitelmaa, vaan se on parhaimmillaan eläessään tutkimushankkeen mukana. Avoin tutkimussuunnitelma korostaa eri vaiheiden yhteen nivoutumista ja jättää tutkielman tekijälle liikkumisvaraa. Etukäteen ei ole mahdollista tietää, millaisia asioita tutkimuksen aikana nousee esiin. (Eskola & Suoranta 2008, 15 - 18.) Oma tutkimussuunnitelmamme on muotoutunut ja muuttunut vähitellen tutkimuksen edetessä. Se on muovautunut paitsi käytännön asioiden, kuin myös omien havaintojemme ja kasvaneen tietämyksemme vuoksi.

5.2 Aineistonkeruu

Laadullinen tutkimusmenetelmä suosii metodeja, joiden avulla tutkittavien omat kokemukset ja näkökulmat pääsevät esille. Tällaisia aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi osallistuva havainnointi, dokumenttien ja tekstien diskursiiviset analyysit, kyselyt sekä erilaiset tutkimushaastattelut. (Hirsjärvi ym. 2013, 164.) Oman opinnäytteenne aineistonkeruutavaksi valitsimme haastattelun sen joustavuuden, eli mahdollisuuden kysymysten tarkentamiseen ja väärinkäsitysten oikaisemiseen, ja etenkin osallistujien paremman saavutettavuuden vuoksi. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73).

Aineistonkeruumenetelmämme valintaan vaikutti se, että opinnäytetyömme toimeksiantajat olivat aiemmin toiminnan alkupuolella käyttäneet palvelun arvioimiseksi asiakkaille lähetettävää palautelomaketta. Heidän kokemuksensa perusteella palautelomake ei kuitenkaan antanut toiminnan kannalta tarpeeksi tarkoituksenmukaista ja työkäytäntöjä kehittävää tietoa ja se jäi ajansaatossa hyödyntämättä. Senkin vuoksi he toivoivat laajempaa kuvausta asiakkaiden kokemuksista, palvelun toiminnasta sekä etenkin esille nousevista kehittämistarpeista. Uudelle kyselylomakkeelle ei ollut enää tarvetta.

Huomioitavan arvoista oli sekin, että asiakkaiden on todennäköisesti helpompaa vastata kysymyksiin ja pohtia asiakkuutta vähemmän tunteikkaasti, kun haastattelu on ajoitettu siten, että itse asiakkuudesta on kulunut jo hieman aikaa. Lisäksi haastatteluun osallistuminen olisi matalamman kynnyksen takana ja mahdollista, vaikka itsensä ilmaiseminen kirjallisesti, esimerkiksi kielitaidon vuoksi, koettaisiinkin työlääksi tai hankalaksi. Toisaalta perheryhmän jälkeisessä palautekeskustelussa perhe ei välttämättä uskalla tai pysty siinä hetkessä antamaan todellista palautetta ohjaajien läsnä ollessa, kun toiminnasta saattaa muutenkin olla vaikeaa päästää irti. (Riipinen & Wilen 2016.)

5.3 Teemahaastattelu

Haastattelu mahdollistaa äitien henkilökohtaisten ja yksilöllisten kokemusten esiin tulemisen, paitsi puheen, myös ilmeiden ja eleiden kautta. Lisäksi haastattelussa voi tuoda melko vapaasti esiin itselle tärkeitä tai itseä koskettavia aiheita. (Hirsjärvi ym. 2013, 205.) Avoimen haastattelun koimme liian vaativaksi ja aikaa vieväksi, ajattelimme myös ettemme sen avulla saa vastauksia kaikkiin haluamiimme kysymyksiin. Koimme myös, että äitien oli helpompi lähteä keskustelemaan vähän vaikeammistakin aiheista, kun haastattelussa oli tietyt teemat valmiina. Päädyimme siis käyttämään aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua ja varauduimme etukäteen tekemällä erilaisia tarkentavia kysymyksiä. Niistä oli apua etenkin haastatteluissa, joissa äidin oli vaikea tuoda esille mielipiteitään. Toisaalta niiden avulla pystyimme myös pitämään haastattelun juonen kasassa emmekä eksyneet aiheesta niin helposti.

Teemahaastattelu pohjautuu yksinkertaisimmillaan siihen, että haastattelussa käsitellään tiettyjä sovittuja teemoja. Haastattelulla pyritään tutkimaan henkilöiden ajatuksia, kokemuksia ja millaisia tunteita he käsittelevät tutkittavasta asiasta. Pyrkimys on päästä sisälle henkilöiden elämysmaailmaan ja siihen, kuinka he kokevat tilanteet.

Teemahaastattelun etuna voidaan pitää sitä, koska se ei ole pelkästään kiinnittynyt kumpaakaan kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen tutkimukseen, joten haastattelumenetelmässä ei olla sidottuja haastattelukertojen määrään tai siihen kuinka syvälle tutkimuksessa päästään. Koska teemahaastattelussa liikutaan eri teemojen piirissä, haastattelu korostaa erityisesti haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia, jotka ovat syntyneet vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47 - 48.)

Teemahaastattelu kuuluu puolistrukturoitujen haastatteluiden ryhmään. Puolistrukturoiduille tai puolistandardisoiduille haastatteluille ei ole asetettu yhtä tiettyä määritelmää.

Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset voivat olla kaikille samat, mutta niiden järjestys voi vaihtua. Toisaalta kysymykset voivat olla kaikille samanlaiset, eikä vastauksia ole määriteltä valmiisiin vaihtoehtoihin ja haastateltavat voivat vastata kysymyksiin vapaasti.

Kolmas tyyli voi olla, että kysymykset ovat valmiiksi valittuja, mutta haastattelija voi vaihdella kysymyksien sanamuotoja. Yhtenäistä haastatteluissa on se, että jokin näkökohta on määriteltä, mutta eivät kaikki. Teemahaastattelusta tekee puolistrukturoimattoman se, että vaikkakin kysymykset voivat olla vapaat, ovat teemat kaikille samoja ja määriteltäjä.

Kysymykset eivät ole tarkkoja tai aseteltuja, mutta teemahaastattelu ei kuitenkaan ole niin vapaa kuin esimerkiksi syvähaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47 - 48.)

Lähetimme haastattelun teemat äideille jo etukäteen, jotta heillä oli mahdollisuus tutustua teemoihin ja pohtia niitä ennen haastattelua. Ajattelimme sen tekevän itse haastattelusta äideille miellyttävämmän ja meidän saavan paremmin tietoa, kun äidit saattoivat pohtia teemoja ja palata ajassa taaksepäin aivan rauhassa. Pohdimme myös yhdessä toimeksiantajamme kanssa, olisiko perusteltua käyttää aineistonkeruussa Tuomen ja Sarajärven (2013, 86) kuvaamaa "eliittiotantaa" eli valita tutkimukseen vain sellaiset äidit, jotka oletettavasti pystyvät tuottamaan tutkimuksen kannalta olennaista ja merkittävää tietoa vai muuttaisiko se tutkimuksen tulosta liiaksi johonkin suuntaan. Emme kuitenkaan käyttäneet varsinaista eliittiotantaa, vaan kutsut lähetettiin kaikille tietyn ajanjakson sisällä perheryhmässä olleille äideille.

Tutkittavaa joukkoa ei tule valita täysin sattumanvaraisesti, vaan tarkoituksenmukaisesti ja tutkimukseen sopivalla tavalla (Eskola & Suoranta 2008, 18). Mikäli aikaväli on liian pitkä, asiat ovat saattaneet jo unohtua. Jos aikaväli taas on liian lyhyt, niin asiakkaiden kokemusten saama merkitys on mahdollisesti jäsentymätön. Päädyimmekin lähettämään haastattelukutsut

23 äidille, jotka olivat olleet perheryhmässä viimeisen viiden vuoden sisällä. Haastattelukutsuja ei kuitenkaan lähetetty äideille, jotka edelleen olivat mukana toiminnassa. Ajattelimme tämän aikarajan olevan hyvä ottaen huomioon, että yli viiden vuoden takaisia asioita voi olla hyvin vaikea muistaa. Toisaalta taas edelleen perheryhmässä olevat äidit eivät välttämättä ole ehtineet käsitellä tunteitaan tai kokemuksiaan ryhmässä oloon liittyen. Saimme päätöksellemme vahvistuksen haastatteluiden aikana, kun useampi äiti totesi, että palautteen antaminen on helpompaa, kun toimintaan on saanut vähän etäisyyttä. Lisäksi niillä äideillä, joilla toiminnasta oli jo kulunut useampia vuosia, oli selkeästi vaikeampaa muistaa perheryhmään liittyneitä asioita saati pienempiä yksityiskohtia. Osa äideistä olikin unohtanut paitsi toimintaan liittyviä asioita, myös sen montako tapaamista viikossa oli tai millaisia tavoitteita työskentelylle asetettiin.

Opinnäytetyön toimeksiantaja lähetti haastattelukutsut. Kirjeessä painotimme tutkimuksen luottamuksellisuutta ja tarkoitusta. Kerroimme, että haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan, eikä aineistoa luovuteta ulkopuolisille, vaan kaikki materiaali hävitetään asianmukaisesti heti opinnäytteen hyväksymisen jälkeen. Kävimme saman asian vielä uudelleen läpi, kun allekirjoitimme haastattelulomakkeet yhdessä äitien kanssa. Halusimme tehdä haastatteluun osallistumisen äideille mahdollisimman mukavaksi ja helpoksi. Kirjeessä mainittiin siis, että äidit voivat vapaasti valita, missä ja milloin haluavat haastattelun toteutuvan. Lupasimme myös tarjota äideille pullakahvit haastattelujen yhteydessä.

Tavoitteenamme oli saada neljä tai viisi haastateltavaa. Ajattelimme määrän riittävän, sillä tilastollisten yleistysten sijaan kvalitatiivinen tutkimus pyrkii selittämään jotakin asiaa tai ilmiötä yleisemmin, joten jo muutamaa henkilöä haastatteleamalla, on mahdollista saada merkittävää tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2011, 58 - 59.) Yhteensä opinnäytteeseemme osallistui kuitenkin kuusi äitiä. Ensimmäisen kirjeen jälkeen osallistuneita oli kolme, mutta opinnäytetyöntilaajan toivomuksesta lähetimme vielä uudet kirjeet. Toisella kierroksella saimme tarjota Espoon kaupungin kustantamia elokuvalippuja palkinnoksi haastatteluun osallistuville äideille. Uusien kutsujen jälkeen saimme siis kolme haastateltavaa lisää. Uskomme elokuvalippujen vaikuttaneen äitien suostumukseen positiivisesti.

Ennen varsinaisia haastatteluja suoritimme useamman koehaastattelun lähipiirillemme. Niiden avulla meidän oli mahdollista testata teemojen toimivuutta, nauhurin käyttöä ja roolejamme haastattelun aikana. Sanotaankin, että haastattelijan tulee olla varautunut kaikkeen mahdolliseen. Harjoittelun avulla tulee pohdittua myös haastattelussa väistämättä esiin tulevia seikkoja, joita ei välttämättä tule miettineeksi etukäteen. Kuten millaista kieltä käyttää, miten pukeutua tai miten varautua niukkasnaisuuteen tai keskustelun harhailuun. (Eskola & Suoranta 2008, 88 - 89.) Kaikkeen muuhun olimme oikeastaan osanneet varautua paitsi omaan jännitykseemme. Se oli pahinta ensimmäisessä haastattelussa, joskin tunne

hälveni jo haastattelun aikana. Mitä enemmän haastatteluja teimme, sitä paremmin osasimme kuunnella ja tarttua äitien esiin nostamiin asioihin.

Teimme kaikki haastattelut yhdessä ja sovimme etukäteen toisen vievän keskustelua eteenpäin ja toisen keskittyvän enemmän elekieleen, ilmeisiin ja siihen, että kaikki teemat tulevat käsiteltyä. Etukäteen olimme ajatelleet sopia haastattelut niin, etteivät lapset olisi mukana. Kahden äidin oli kuitenkin helpompaa osallistua niin, että lapset tulivat mukaan. Se ei vaikuttanut haastatteluiden sujuvuuteen tai häirinyt niitä, sillä lapset joko nukkuivat tai leikkivät etukäteen tuomillamme leluilla. Haastattelut järjestettiin joko äitien kotona, kirjastolla tai koulullamme. Emme usko paikan vaikuttaneen äitien uskallukseen tuoda asioita ilmi. Kaikki paikat olivat yhtä rauhallisia ja saimme jutella vailla pelkoa siitä, että ulkopuoliset kuulisivat äitien kertomuksia. Haastattelut kestivät keskimäärin puolentoistatunnin ajan.

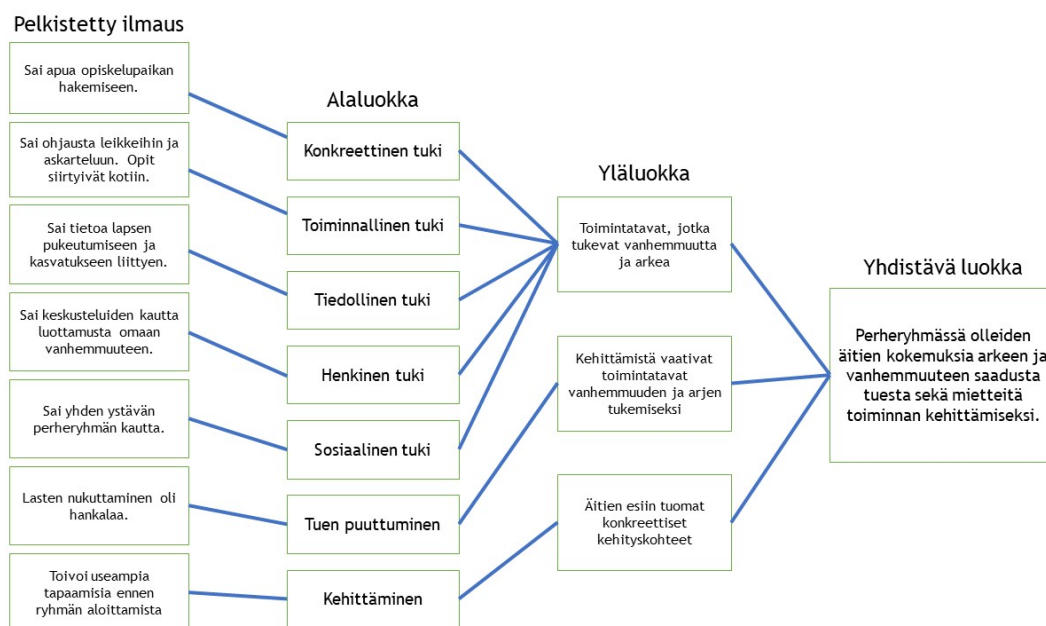
5.4 Aineiston analyysi

Laadullisten tutkimusten analyysissä käytetään usein termejä induktiivinen ja deduktiivinen. Nämä termit perustuvat tulkintaan millaisella päättelyn logiikalla tutkimus on tehty. Induktiivisella tarkoitetaan yksittäisestä yleiseen kulkeutuvaa päättelyketjua ja se yhdistetään aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin. Deduktiivisella taas tarkoitetaan päinvastaista logiikkaa (yleisestä yksittäiseen) ja se yhdistetään teorialähtöiseen analyysiin. Kolmas päättelyn logiikka on nimeltään abduktiivinen päättely ja se pohjautuu ajatukseen, että uusi teoria on mahdollista muodostaa aina, kun havainnoinnissa on mukana jokin johtoajatus. (Tuomi & Sarajarvi 2013, 95.) Teoriaohjaava sisällönanalyysi perustuu usein abduktiiviseen päättelyyn ja siinä vaihtelevat ajatukset teorian tuomasta tiedosta ja siitä mitä aineisto kertoo. Näitä kahta tutkija pyrkii yhdistämään pakottamalla, puolipakottamalla ja välillä myös luovasti yhdistellen. (Tuomi & Sarajarvi 2013, 97.)

Opinnäytetyömme analysoinnissa hyödynsimme teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, joka etenee siis periaatteessa saman kaavan mukaan, kuin aineistolähtöinen sisällönanalyysi, mutta päättelyn logiikka on erilainen. Prosessiin kuuluvat aineiston redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin ero piilee siinä, että teoreettisten käsitteiden luomisessa ja valinnassa, pohjaudutaan vallitsevaan tai valmiiksi tiedettyyn teoriaan. (Tuomi & Sarajarvi 2013, 108 - 117.)

Aloitimme opinnäytetyön analyysin litteroimalla haastattelut sanasta sanaan. Aineistomme oli hyvin laaja, mutta päädyimme kuitenkin kirjoittamaan sen kokonaisuudessaan auki, sillä haastateltavien puheessa teemat vaihtelivat paikkaa ja sekoittuivat. Seuraavaksi tutkimme littetoitua aineistoa, poimimme siitä tutkimuskysymykseemme liittyvät lainaukset ja

lisäsimme ne sisällönanalyysitaulukkoon. Taulukossa pelkistimme kaikki poimimamme alkuperäiset ilmaukset yksinkertaisempaan muotoon. Pelkistysten jälkeen aineistoa ja teoriaa yhdistäen muodostui tietyt alaluokat. Näitä olivat konkreettinen tuki, toiminnallinen tuki, tiedollinen tuki, henkinen tuki, sosiaalinen tuki, tuen puuttuminen ja kehittäminen. Näistä alaluokista muodostui edelleen yläluokat, jotka yhdistyivät teoriaamme. Yhdistävä luokka eli tutkimustulos johdettiin suoraan tutkimusaiheesta (Kuvio 2).



Kuvio 2: Kuvaus teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä

6 Tulokset

Haastatteluun osallistui kuusi äitiä, jotka olivat 20 - 38-vuotiaita aloittaessaan perheryhmätoiminnassa. Kaikki mukana olleet lapset olivat alle kaksi ja puolivuotiaita. Äidin ja lasten lisäksi perheisiin kuului joko lasten isä tai äidin miesystävä. Kukaan isistä ei kuitenkaan ollut osallistunut varsinaiseen perheryhmätyöskentelyyn.

Äidit kertoivat joko itse halunneensa päästä perheryhmään tai saaneensa lastensuojelun puolelta kehotuksen osallistua toimintaan. Jokaisen haastatteluun osallistuneen kohdalla kyseessä oli lastensuojeluasiakkuus. Syitä perheryhmässä aloittamiseen oli useita, mutta tavallisimmin ne liittyivät äidin masennukseen, ahdistukseen, itseluottamuksen puutteeseen, äitinä olemisen vaikeuksiin ja arkirytmiin. Tällä hetkellä osa äideistä opiskelee, on valmistunut tai saanut työpaikan, osa etsii töitä ja osa on kotona. Jokainen äiti kuvaili elämäntilannettaan suhteellisen positiivisesti ja kertoi, että asiat ovat nykyään paremmin. Kaikki lapset asuivat äitiensä kanssa ja olivat päiväkodissa tai koulussa. Useimman äidin kohdalla lastensuojeluasiakkuus oli myös päättynyt.

Seuraavissa luvuissa kuvaamme äitien kokemuksia aineiston analyysissä esiin nousseiden teemojen eli alakategorioiden avulla. Sekä positiiviset, että negatiiviset kokemukset on yhdistetty samojen teemojen alle. Vanhemmuuden ja arjen hallinnan tukemista koskevien vastausten perusteella muodostui viisi selvästi erilaista kategoriaa, jotka jaoin henkiseen-, toiminnalliseen-, konkreettiseen-, sosiaaliseen ja tiedolliseen tukeen. Lisäksi yhdistimme kaikki kehittämissideat omaksi luokakseen. Tulosten yhteyteen olemme lisänneet suoria lainauksia äitien kertomuksista.

6.1 Konkreettisen tuen kautta helpotusta arkeen

Suurin osa äideistä koki saaneensa perheryhmän kautta tukea arjen rytmiinsä. Eräs äiti mainitsee arkirytmensä olleen jo niin hyvä, ettei tarvinnut siihen tukea. Äitien kokemuksista nousi esiin, että säännöllinen rytmi jatkui perheryhmän jälkeen myös kotona. Tämä osaltaan helpotti lasten siirtymistä päiväkotiin. Ryhmään osallistuminen loi päivään hyviä rutiineja ja tietynlaista elämää sekä sai äidit lähtemään liikkeelle.

”Meille tarkotettu paikka, niin kun, et mennään sinne säännöllisesti ja, ja tota... Silleen, et siin on ne tutut ohjaajat, ja siinä oppii sen rutiinin ja rytmin niin kun että... Se oli kyl täydellinen.”

”No meil oli jo hirveen hyvä rytmi jo ennen Kiintotähteä, et ehkä ainoo, mitä se teki, niin se katkas mun aamuja.”

”Ja sit kun se rytmi, mitä Kiintotähdessä pidetään, niin on kuitenkin niin kun sama ku päiväkodissa, niin sit se myös niin kun meni hyvin.”

”Ja semmonen, mistä mä hyödyin siellä ihan kaikista eniten, mikä ei oo tullu ilmi, ni oli se, että kun mun oli pakko lähteä liikkeelle. Niin se piti yllä semmosta niin kun... tietynlaista elämää kuitenkin.”

Lähes jokainen äiti piti kotona tehtävää työtä tärkeänä ja hyödyllisenä osana perheryhmätoimintaa. Äitien kertomuksista nousi positiivisena asiana esiin kotikäyntien käytännön ohjauksen kautta annettu apu sekä saatu henkilökohtaisempi tuki. Kotikäynneillä tuki liittyi yleisesti lasten kasvatukseen ja kodinhoitamiseen, kuten siivoukseen ja myös kodin turvallisuuden huomioimiseen. Muutama äiti koki, että kodinhoidollisissa asioissa oli välillä ristiriitoja työntekijöiden kanssa ja näkemykset työstämisestä kaipaavista asioista eivät aina kohdanneet. Eräs äiti koki saaneensa paljon apua lapsensa tunteiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen. Toinen äiti koki, että kotioloissa työntekijän tukea oli helpompi vastaanottaa ja se tuntui myös läheisemmältä.

”Että mun mielestä oli tosi hyödyllisiä ne kotikäynnit silloin, kun työntekijä kävi meidän luona.”

”oli taas sit sellanen vähän sukset ristiin -tilanne, et kun meil on hirveen erilainen siisteyskäsitys. Tääl ei tavallaan ollu koskaan riittävän siistiä. Tai musta tuntu siltä, et pitäis siivoo paremmin ja.”

”Me puhuttiin paljon just siitä, ja hän on antanu hirveen paljosti vinkkejä. Jopa niin kun näytti, millä tavalla vois toimia, kun lasta... niin ku tavallaan vähän tuhma. Niin tota, et se auttaa mulla tosi paljon.”

”Ehkä se, et se oli niin paljon intiimimpää kuitenkin, et siin ei ollu sit niitä muita äitejä ja muita lapsia ja... Sit kotikenttäetu tekee paljon. Se et sit kun ollaan niin kun omassa kodissa eikä jossain niin ku... vieraassa tilassa jossain tuolla. Ni... Helpompi olla, helpompi hengittää, helpompi sanoo”

Suurin osa äideistä kertoi saaneensa tukea ja käytännön ohjausta erilaisten hakemusten ja lomakkeiden täyttämässä. He saivat tukea joko päiväkotipaikan, työpaikan tai opiskelupaikan hakuun. Lisäksi eräs äiti kertoo saaneensa apua ja neuvoja myös talouden hallintaan.

”Mutta varmasti silloin olivat auttaneet mulle, oliko se koulun hakeminen vai työn hakeminen, tämmösissä asioissa. Ne auttoivat niin ku siinä, mitä pääsee niin ku muodostamaan oikeella tavalla ne kaikki hakemukset.”

”Sen mä koin kans hirveen tärkeeks, että et siellä annettiin tukea siihen niin kun rahojen pyörittämiseen.”

Enemmistö haastatteluun osallistuneista äideistä kertoi saaneensa perheryhmän lisäksi myös muuta lastenhoitoapua ja tämä koettiin hyvänä lisänä äidin jaksamiselle. Erään äidin toiveena oli, että lastenhoitoapua saisi vielä enemmän. Puolet äideistä koki saaneensa paljon tukea myös henkilökohtaisesta mielenterveystyöstä, joka kulki perheryhmätoiminnan rinnalla. Erityisesti yksi äiti korosti päässeensä psykologisen avun piiriin juuri perheryhmän kautta.

”Kolme tuntii viikossa lastenhoitoapua aina kesäkuukauden, niin silloin kun oli aina loma-aika, niin mä sain vähän hengähtää ja... Semmonen apu kyl saatiin, et tietysti se tuntu kivalta.”

”Mulla oli lastenhoito...apua. Lisänä, joo. No... tietenkin varmasti ehkä vähän lisää lastenhoitoapua.”

”Et se, siit oli siitä psykologista oli tosi paljon apua, ja se järjestettiin sieltä Kiintotähden kautta.”

6.2 Toiminnallista tukea kotiin asti

Kaikkien äitien kokemuksissa nousivat esiin erilaiset toiminnalliset tuokiot perheryhmässä, kuten askartelu, musiikki, käsityöt, lastenlorut, piirtäminen ja maalaus sekä normaalit arkiset toiminnot lapsen kanssa. Äidit kokivat toiminnan yleisesti positiivisena ja arkea tukevana. Yksi äideistä koki, ettei hän hyötynyt askartelusta ja leikeistä, sillä ne eivät olleet hänestä silloin lapsen ikätasoon sopivia. Suurin osa äideistä koki hyvänä sen, että työntekijät opastivat suoraan, miten eri tilanteissa lapsen kanssa voisi toimia. Melkein kaikki äidit mainitsivat myös sen, että monet askartelut ja lorut siirtyivät luontaisesti omaan arkeen, kun niitä oli ensin kokeiltu ja toistettu perheryhmässä oman lapsen kanssa. Äidit muistivat huonosti perheryhmässä käytettyjä menetelmiä, eivätkä tuoneet niitä juurikaan esiin. Muutama äiti kuitenkin mainitsi Theraplay-menetelmän, mutta he kokivat, ettei se ollut heille hyödyllinen.

”Me tehtiin lapsille lorukortteja. Meil on vielkin tallessa ne tääl jossain. Ja sit... Siis kaikkii kädentöitä ja semmost niin ku terapeutist toimintaa, sellast... oli. Jutusteluhetkiä, aina välillä sellasia ohjattuja... ne oli kivoi hetkii.”

”Ja myös, nyt muistin, kun vaikka, jos äitillä tuli ongelma lasten kanssa, niin työntekijä tuli viereen ja sitte niin ku sanoi, millä tavalla sä voisit nyt tehdä lasten kohta, että asia lähti käyntiin. Et se minustakin oli tosi hyvä.”

”Se oli hyvä ne askartelutki siellä, et enhän mä mitään osaa askarrella. Et ei ollu siis herra ties millonkaan mitään tehny. Lasten kanssa ehkä piirtäny tai jotai... Mutta siitä sitte jotenki niin ku lähti sitte se, et kotonaki meillä tuolla kaapit täynnä kaiken maailman... Että askarrellaan. Et se on niin kun tosi hyvä juttu.”

”Meillä muuten tehtiin Theraplaytä, niin mä en yhtään kokenu sitä, et siit ois ollu minkään näköstä apua.”

Puolet äideistä koki, että lasten nukuttaminen oli hankalaa. Perheryhmässä tapahtuneiden nukuttamistilanteiden ei koettu helpottavan arkea eikä lapsen unirytmää. Osa äideistä oli sitä mieltä, ettei heidän kasvatustyyliään nukuttamisen suhteen huomioitu tarpeeksi. Lisäksi eräs

äiti koki nukuttamistilat liian pieninä. Toisaalta toinen äiti taas koki lapsen nukuttamisen parantuneen perheryhmän aikana.

”Et aika monenlaisiin asioihin sai kyl tukee, että ihan missä oli niin ku vaikeuksia itellä niin ku... nukkumisen... nukkumiseen niin ku tilanteisiin niin ku apua.”

”Jos siinä omaa lasta yrität nukuttaa pienen pieni makuuhuone, missä kaikki on hyvin tiiviisti siinä”

Enemmistö äideistä koki arkea tukevana myös sen, että äidit saivat vuorotellen laittaa ruokaa muille äideille. Äidit kokivat, että he oppivat uusia ruokalajeja sekä pääsivät maistelemaan muiden kulttuurien makuja.

”Tavallaan saatiin vähän maistella erilaista, erilaista ruokaa, mitä äitit olivat, tekivät.”

”Yks äiti jäi tekee ruokaa koko ryhmälle. Se oli must oikeestaan aika hauskaa. Mä aina toivoin, et se ois mun vuoro tehdä ruokaa.”

6.3 Henkisen tuen voimalla kohti vahvempaa äitiyttä

Suurin osa äideistä mainitsi saaneensa palvelun kautta paljon henkistä tukea ja itseluottamusta. He kokivat äitiyden tunteen vahvistuneen ja saivat varmuutta omaan vanhemmuuteensa. Erään äidin kokemus oli lähes päinvastainen, hän ei saanut ollenkaan sellaista vahvistusta ja itseluottamusta kuin olisi kaivannut. Yksi äideistä taas koki henkisen tuen ristiriitaisena eikä oikein osannut sanoa mielipidettään. Muut äidit kokivat henkisen tuen olleen yksi merkittävimmistä asioista koko palvelussa. Tyypillistä oli kuitenkin, että henkistä tukea saatiin vasta palvelun loppupuolella, kun luottamussuhde työntekijöihin vahvistui.

”Et eihän kukaan oo täydellinen äiti. Et ne sai ehkä... tietynlaist luottoa ja sellast valettua muhun, et kyl mä pärjään mun lapsen kanssa.”

”Kyl toi niin kun muutti mun vanhemmuutta kuitenkin varmemmaks ja... vähemmän pelokkaaks. Ehkä äidillisemmäks tietyl tapaa.”

”Et saatiin paljon puhuttua ja se on auttanu aika hirveen paljon”

Suurin osa äideistä mainitsi nimenomaan työntekijät henkisen tuen antajina ja monesti henkistä tukea saatiin ainoastaan yksilötyön kautta. Henkinen tuki näkyi äitien puheissa

etenkin keskusteluapuna, äitien hyvinvoinnin huomioimisena, yhteisenä mielialaa kohottavana tekemisena, kannustamisena ja tukemisena.

”Mulle oli henkilökohtasesti ihan hirveesti tota apua niistä työntekijöistä.”

”Et saatiin paljon puhuttua ja se on auttanu aika hirveen paljon”

”No varmasti sillon kun lähetään porukan kanssa jonnekin ulkopuolelle, niin tosi hyvältä tuntu, että... saa vähän semmosta hyvää positiivista voimaa.”

”Ja sitte hän vähän niin kun katto, että mitä mä pärjään lasten kanssa, ja tiettenkin hän kysy et onko mulla muutenkin kaikki hyvin, niin kun mieliiala ja tommosta.”

6.4 Sosiaalista tukea ja ystävyyttä

Lähes kaikki äidit kokivat saaneensa tukea joltakin ryhmässä mukana olleelta vanhemmalta. Useimmiten ryhmästä löytyi yksi tai korkeintaan kaksi hyvää ystävää, joiden kanssa oltiin yhdessä myös vapaa-ajalla. Ystävän saannin koettiin laajentaneen omaa sosiaalista verkostoa. Yhä edelleen puolet äideistä on tiiviisti tekemisissä perheryhmästä löytyneen ystävän kanssa.

”Mut sieltä esimerkiks mä oon löytäny oikeen hyvän ystävän, joka on edelleen minun hyvä ystävä.”

”Ja me saimme hyviä ystäviä. Nyttten minulla on kaksi ystävää.”

Ryhmästä itsestään saatu tuki tai ryhmän tärkeys ei juurikaan näkynyt äitien haastatteluissa. Osa äideistä sanoi suoraan, ettei saanut muista äideistä juurikaan vertaistukea esimerkiksi erilaisten lähtökohtien vuoksi.

”Ei mun mielest meil ees ollu mitään hirveet vertaistukee. Me oltiin kaikki niin eri lähtökodista ja eri syistä.”

Muutama äiti toi kuitenkin esiin, että seuraamalla ohjaajien työskentelyä muiden äitien kanssa, sai tietoa oman lapsen kehityksestä ja siitä, kuinka oman lapsen kanssa voi toimia erilaisissa tilanteissa.

”Sitten minäkin opin. Toinen äiti sai jotain.”

”Jonkun verran mä sain apua niitten niin kun vanhem..., ne joilla oli vanhempia lapsia, niin kun sitä kautta, että mä näin, että mihin se mun lapsen kehitys on menossa.”

”Et miten toimitaan ruokailus, koska poika ei suostunu syömään. Ja niin ku ei suostunu aina leikkiä tai ulkoilla, niin ku, et... se oli hyvä esimerkki.”

Työntekijöiden rooli korostui jokaisen äidin puheessa. Kokemukset työntekijöiltä saadusta tuesta olivat kuitenkin hieman ristiriitaisia ja vaihtuivat jopa kesken haastattelujen. Pääosin äideille on kuitenkin jäänyt positiivinen kuva työntekijöiltä saamastaan tuesta.

”Mun mielestä oli semmonen vähän liian tiukka. Ehkä ajattelen sillai. Ja tota... välit eivät sujunu hänen kanssa alussa.”

”Hän juuri niin ku anto mulle erittäin paljon vinkkejä ja auttanu niin ku aika paljon elämän tilanteissa, että se oli...”

Useimmiten yksi työntekijöistä koettiin läheisimmäksi, vaikkei omaohjaaja työskentelyä varsinaisesti ollutkaan. Osa äideistä koki työntekijöiden avoimuuden hyvänä asiana ja osa olisi kaivannut lempeämpää tukemista.

”Mä koen, et mä oon saanu tukea, niin ku enemmän niin ku yhestä työntekijästä kuin toisesta.”

” Mulle aina pystyttiin kertomaan ja ja... se toimi tosi hyvin niin ku, että. Ei ollu semmost, et tarvis jostain loukkaantuu.”

” Ehkä liiankin avoimia. Et kumpikin ohjaaja siel oli tosi silleen avoin ja suorapuheinen. Kun mä en taas oo ehkä ihan niin silleen.”

Puolet äideistä koki, että itse toiminta oli kuitenkin liian työntekijälähtöistä tai ulkoapäin ohjautuvaa eikä siihen päässyt vaikuttamaan. Osa äideistä koki myös, ettei työskentely ollut tarpeeksi yksilöllistä. He olisivat kaivanneet yksilöllisempää huomiointia sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyyn.

”Mä oisin halunnu, että me oltais oltu vaan niin ku koko porukka tavallaan samaa, josta he niin kun, heil on vaan niin kun erilainen rooli kuin meillä.”

”..mitä mä oisin kaivannu, vaan ihan vaan niin kun semmonen tämmönen niin ku ihmisten välinen kontakti, eikä sillai, ku mä koin sen niin, että ne on meidän yläpuolella ja asiakkaat on alapuolella.”

”Must tuntu, et se oli liian sellasta, et tää tehdään näin. Et siin... siin ei ollu sellast niin kun mukautusta mitenkään siihen, et millasii ihmisii siel on.”

Eräs äiti oli täysin eri mieltä. Hän koki, että jokainen äiti otettiin henkilökohtaisesti huomioon ja keskusteltiin äidin toivomista asioista. Muut äidit eivät tuoneet asiaa esille ollenkaan.

”Vaik oli pienet tilat, mut kuitenkin pääs juttelemaan ja... Heti et ei mul ainakaan jääny... Tai soitettiin tai... Ei, ei ollu mitään semmosta, et eikö ois voinu puhua, kun tarvi puhua.”

Puolet äideistä otti esiin myös vuorovaikutuksen tärkeyden. He kokivat, että vaikka työntekijät olivat avoimia, niin toiminta ei kuitenkaan aina vaikuttanut avoimelta. Etenkin kehitysehdotusten tai palautteen antamisen jälkeen äidit olisivat kaivanneet vastauksia. Myös sitä pidettiin huonona, ettei palautteen antamiselle juuri ollut aikaa eikä sitä oikeastaan edes kerätty. Ja toisaalta osa äideistä kertoi, ettei saanut ohjaajilta sellaista positiivista palautetta omasta toiminnastaan kuin olisi kaivannut.

”Ja siellä oli paljon, et tehtiin päätöksiä tai niin kun ratkasuja sillai, ettei mulle niin kun missään vaiheessa edes huomattu mainita niistä.”

”Ehkä se menetelmä ja ehkä se asia, miten ne ilmas sen, että.. ni mä olin siit jotenkin hirveen loukkaantunu ja sit mulle tuli paha mieli.”

”Antanu lisäluottamusta tehdä sitä ois se, että mä olisin kokenu, että niille asioille edes yritetään tehdä jotain.”

”Niin mä koin aika monessa jutussa, että palautteesta ei ollu hyötyä..”

6.5 Turvallista arkea ohjeiden ja neuvojen avulla

Haastatteluissa mukana olleista äideistä kaikki kokivat saaneensa tiedollista tukea vanhemmuuteensa ja arkeensa. Tiedollinen tuki esiintyi äitien kokemuksissa monella eri tavalla. Muutama äiti mainitsi saaneensa tietoa lapsen pukeutumiseen liittyen. Kaksi äideistä kertoi saaneensa tietoa lapsen tunteiden ja kiukun ymmärtämiseen sekä sen kohtaamiseen. Lisäksi muutama äiti koki tärkeänä tiedon lähteenä yhteiset keskustelut, joita perheryhmässä käytiin vanhemmuuteen liittyen.

”Ihan lasta tukea ja ei saa torua ja... Et ihan tämmösis lapsen kasvatukseen liittyvis asioissa niin... jotenki sitä tuli tosi... niin ku viisaaksi, sai tosi vii... hyviä neuvoja.”

”Joku niin ku säänmukainen pukeutuminen. Se voi kuulostaa tosi yksinkertaselta, mut ei se mulle se ei ollu.”

”Mä nautin hirveesti niistä keskusteluista, missä niin ku kaikki äidit istu yhdessä ja sit meil oli joku teema, mistä keskusteltiin.”

6.6 Ajatuksia perheryhmätoiminnan kehittämiseksi

Äitien konkreettisista kehittämistoiveista useimmiten esiintyivät toiveet äitien yhteisestä vapaa-ajasta ohjatun toiminnan väleissä. Puolet äideistä oli sitä mieltä, että yhteisellä äitien vapaa-ajalla ryhmähenkeä olisi saatu nostettua lisää ja myös aremmat, mahdollisesti muuta äidinkieltä kuin suomea puhuvat äidit, olisivat uskaltaneet osallistua enemmän.

”Mistä mä olisin nauttinu kaikkein eniten, ni ois ollu ihan vaan sellanen vapaa-aika. Et oltais oltu yhdessä, ja vaikka juotu teetä, eikä mitään muuta.”

”No tulee vaan mieleen siellä kun oli... jotkut ovat vähän rohkeempia äitejä, jotkut ovat vähän semmosia, ei kauheen rohkeita. Ja varsinaisesti, kun jos... semmonen vieras äidinkieli se suomi, niin se vois olla, et se vie aikaa, että tututu... tutus... tutustumiseen. Mut just sitä tuli vaan mieleen, että jos sais siellä enemmän tutustua niin kun äitien kanssa yhteishenki, niin tosi hyvä tuli varmasti sit yhteistyö...”

Äitien kehittämistoiveissa esiin nousivat myös yksilölliset tutustumiskäynnit työntekijöiden kanssa. Puolet haastatelluista äideistä koki, että muutamilla yksilöllisillä tapaamisilla palvelun alussa he olisivat voineet luoda paremman luottamussuhteen työntekijöihin, joka osaltaan olisi voinut edesauttaa äitien uskallusta kertoa paremmin omista toiveistaan ja tilanteistaan. Kolmasosa äideistä koki myös, että ryhmätilanteessa avun pyytäminen ja omista asioista kertominen oli hankalaa. Lisäksi suurin osa äideistä mainitsi, kuinka toiminnassa mukana olo saattaa olla aluksi henkisesti raskas tilanne ja yksi äideistä toivoisikin, että työntekijät huomioisivat tämän toiminnan alkaessa ja ottaisivat sen keskustelun aiheeksi.

”Ehkä... et jo ennen ku se alkaa se... asiakkuus, ni ois pari sellast yksilökäyntiä, mis niin ku... tutustutaan siihen äitiin ja tutustutaan siihen lapseen ja... Yritettäis luoda jonkinlainen sellane... jonkinlainen suhde jo ennen sitä. Et... ku

se alkaa, ku se alkaa se työskentely siel, ni sit siel on hirveesti muita ihmisiä kuitenkin. Et sit se on siinä vaihees tosi vaikee mitään luottamussuhdetta tai tollast rakentaa, ainakaan nopeesti.”

”Et kylhän siis siinä vaiheessa öö kävi niin tai semmoset tuetus tilanteessa niin sun tunteet on niin ristiriitaset hmm... Varmasti kaikki haluaa pärjätä omillaan, mut että se voi olla että että... Että tota aika monet koki sen niin kun raskaaksi.... ehkä siinä ois voinu puhua enemmän siitä, että että se saattaa olla raskasta. Se käyminen siellä.”

Lähes kaikki äidit toivat esiin toiveen, että perheryhmässä järjestettäisiin jonkinlainen tapahtuma tai vierailukäynti, jossa vanhat asiakkaat voisivat tulla tapaamaan työntekijöitä. Äitien kokemuksissa painottui toive päästä kertomaan työntekijöille tämänhetkisestä elämäntilanteestaan, mutta eivät tieneet, kuinka ottaisivat yhteyttä. Eräs äideistä ehdotti käytäntöä, että työntekijät ottaisivat aina tietyn ajan jälkeen yhteyttä perheisiin.

”Mä oon välil miettiny, et ois kiva käydä siellä. Ois kiva nähä niitä, mut en mä tiedä, miten mä lähestyisin tos asiassa.”

”No ei muuta kun, että tekee tosi hyvää työtä niin ku justiin perheiden, perheiden niin ku... eteen. Ja ehkä näkisin just sen tosi tärkeenä, että vaikka kahen vuoden päästä siitä kun on lopettanu, niin, niin... Tietysti ei voi pakottaa, että tapaa... tai näin, mut et henkilöiden kans, joiden kans niin kun vaihtais kuulumiset.”

Äitien kehittämistoiveissa esiin nousivat myös tilojen luominen viihtyisämmäksi. Puolet äideistä toivoi, että tilat olisivat avarammat, viihtyisämmät ja valoisammat sekä tilaa olisi riittävästi myös yksilöllisiin keskusteluihin hyvin äänieristetyissä huoneissa.

”Et se oli vähän laitosmainen. Kylhän sit lapset sai niitä sormiväritöitä ja tollasii laittaa, mut tota... Kyl siit ois saanu viihtysämmänki.”

”Et kyl ne tilat, ne tilat oli, sais olla.....tilavemmat.”

7 Eettisyys ja luotettavuus

Sosiaalialalla toimitaan ihmisten oikeuksien ja hyvinvoinnin parissa. Eettisyyttä sekä etiikan pohtimista voidaan pitää sosiaalialan alkuna ja siksi niiden suhde toisiinsa onkin niin läheinen ja sidoksissa toisiinsa. Sosiaalialalla tavoitellaan ihmisten ongelmien, puutteen ja kärsimyksen vähentämistä. Toiminnalla pyritään muutokseen ja kehitykseen sekä ennen kaikkea hyvän

tekemiseen. Sosiaalialan suhdetta eettisyyteen ja etiikkaan vahvistaa myös työn suhde valtaan ja mahdollisuuksiin merkittävästi vaikuttaa asiakkaiden elämäntilanteeseen sekä myös osaltaan yhteiskuntaan. Perustuslakimme mukaan meillä on velvollisuus huolehtia kansalaisistamme ja tämä on osaltaan sosiaalialan tehtävä. Lait, lainsäädäntö ja toiminnan avonaisuus ovat sosiaalialalla erittäin tärkeitä, sillä kaiken toiminnan tulisi taata kaikille sama oikeudenmukainen kohtelu. Lait määrittelevät toiminnan ja asiakkaiden oikeuksiin puuttumisen. Lainsäädäntö ja etiikka eivät kuitenkaan aina kulje käsikädessä ja siksi ammattieettinen pohdinta ja ohjeistus ovat sosiaalialan työssä tärkeitä. (Talentia ry 2013, 5.)

Perheiden parissa tehtävässä työssä, eettiset tilanteet ja näkökulmat kiinnittyvät asiakkaana olevien perheiden elämän ja arjen ympärille. Työ on vahvasti kiinni perheiden sisäisessä maailmassa ja esiintyvät tilanteet voivat liittyä perheiden yksityisyyteen, tasa-arvoiseen kohteluun ja itsemääräämisoikeuteen. Perhetyöntekijän tulee arvioida työskentelyään monista lähtökohdista, kuten onko hänen jo lain määräämänä puututtava tilanteisiin, huomioiko hän vanhempien näkemyksen tilanteesta vai onko lapsen etu uhattuna. (Rönkkö & Rytönen 2010, 47.)

Ihmisten parissa tehtävissä tutkimuksissa, eettisyys ja sen pohtiminen ovat osana tutkimuksen kaikkia vaiheita. Pohtiessa tutkimuksen tarkoitusta, olisi tutkijan hyvä selvittää, kuinka tieteellisen tiedon lisäksi tutkimus parantaa myös tutkittavan ilmiön ymmärtämistä ja kehittymistä inhimillisyyden näkökulmasta. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 19 - 20.)

Opinnäytetyömme pyrkimyksenä oli tuoda esiin perheryhmän asiakkaiden kokemaa tietoutta ja kokemuksia palvelusta. Tämä mahdollistaisi toiminnan tarkastelun, kehittämisen ja vielä paremman räätälöitymisen perheiden tarpeita, tukea ja laadukasta kohtaamista vastaavaksi. Toivomme opinnäytetyömme tuovan tietoutta myös muille samantyyllistä palvelua tarjoaville toimijoille. Mielestämme oli tärkeää saada juuri asiakkaiden oma ääni kuuluviin, mikä osaltaan toisi parhaan tiedon palvelusta. Toivomme myös haastatteluun osallistuvien äitien saaneen kokemusten jakamisen kautta lisää ymmärrystä omasta elämäntilanteestaan perheryhmän aikana ja sen jälkeen.

Tutkimuksen luotettavuus kulkee rinnakkain tutkimuksen eettisyyden kanssa. Tutkimuksen ja haastatteluiden suunnittelussa tulisi varmistua tutkittavien suostumuksesta, varmistaa luottamuksellisuus ja pohtia, voiko tutkimus aiheuttaa seuraamuksia haastateltaville. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 20). Lähetetyissä haastattelukutsuissa selvensimme työn tavoitteita, tarkoitusta, kuvauksen meistä opinnäytetyön tekijöistä ja tiedon mahdollisuudesta keskeyttää osallistuminen milloin vain. Lisäksi kerroimme, kuinka osallistujien tiedot säilytetään luottamuksellisesti ja turvallisesti sekä lopuksi tuhotaan. Itse haastattelutilanteessa kävimme nämä seikat vielä uudelleen läpi sekä pyysimme haastateltavia allekirjoittamaan suostumuslomakkeen.

Saadaksemme tutkimuksellisesti riittävän määrän haastateltavia, päätimme yhdessä opinnäytetyön tilaajan kanssa tarjota äideille elokuvalippuja palkinnoksi opinnäytetyöhön osallistumisesta. Tämä herätti meissä kuitenkin pohdinnan, onko tutkimukseen suostuttelu eettisesti arvelluttavaa ja ovatko äidit kenties kokeneet, että leffaliput ovat olleet toivomus tietynlaisista vastauksista. Hirsjärven & Hurmeen (2011, 85) mukaan suostuttelun käyttö on tutkimuksissa hyväksyttävää, mikäli tutkijoille ei koidu työstä mitään taloudellista hyötyä eikä tarkoituksena ole vahingoittaa haastateltavia. Suostuttelun käyttöä puoltaa myös näkemys siitä, että joillakin ihmisillä on taipumus välttää uusia tilanteita, mutta heillä olisi kuitenkin tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa.

Yksityisyyden suojaaminen on tärkeä osa tutkimuksen toteuttamista ja eettisyyttä. Tätä painottavat sekä tutkimuseettinen normisto, että tietosuojakäytännöt (Kuula 2006, 75.) Tutkittaville tulee varmistaa, kuinka heidän antamiaan tietoja tullaan käyttämään ja, että heidän tunnistettavuutensa on häivytetty. Yksityisyyden suojaaminen, salassapito sekä lopullisen raportin tekstin muotoilu neutraaliksi, poistaa myös mahdolliset ongelmat seuraamuksista, joita tutkimukseen osallistuminen voisi tuoda. Näiden kaikkien edellä mainittujen seikkojen takaaminen ja lupaaminen haastateltaville takaa myös luottamuksen kasvamista suhteessa meihin haastattelijoihin ja tutkimuksen toteutukseen sekä tarkoitukseen. (Kuula 2006, 64.) Kirjoittaessamme opinnäytetyötä huomioimme kaikissa vaiheissa haastateltavien yksityisyyden suojaamisen. Tuloksien esittelyssä käytimme haastateltavien suoria kommentteja, mutta nämä kommentit on valittu yksityisyyden suojaus huomioiden ja osasta lainauksia on poistettu tunnistettavuutta lisääviä sanoja.

Haastatteluiden purkamisessa eettinen pohdinta tulee esiin siinä, miten litteroinnissa, eli haastatteluiden kirjalliseen muotoon saamisessa, on tieto pysynyt tarkasti samana kuin haastateltavat ovat sen suullisesti ilmaisseet. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 20.) Teimme haastatteluiden litteroinnin mahdollisimman huolellisesti, kiinnittäen huomiota jokaiseen yksitaiseen sanaan. Huomasimme kuitenkin, että haastatteluissa mukana olleiden ei suomea äidinkielenään puhuvien äitien kommentteista oli hankala saada selvää. Tämä voi osaltaan vaikuttaa heiltä saatujen tulosten luotettavuuteen. Päästessä tutkimuksen analysointivaiheeseen, noudatimme tarkasti teoriaohjaavan sisällönanalyysin käytänteitä ja varmistimme useita kertoja, ettei aineistosta ole jäänyt pois oleellista tietoa.

Tutkimuksessa keräämämme aineisto säilytettiin tietoturvallisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Haastatteluiden ääninauhoitteet olivat salasanalla turvatussa tietokoneessa ja litteroinnin jälkeen nämä tiedostot tuhottiin. Tutkimuksen ja litteroinnin aikana muodostunut paperiaineisto niin ikään säilytettiin turvallisesti lukkojen takana ja poistettiin silppuamalla.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytteemme tavoitteena oli kartoittaa äitien kokemuksia perheryhmän antamasta tuesta arjen vanhemmuuteen. Kokemusten lisäksi pyysimme äideiltä myös konkreettisia kehittämisehdotuksia toimintaan liittyen. Katariina Pärnän (2010, 270) mielestä lapsen ja vanhemman voimaantumista sekä arjessa selviytymistä on mahdollista tukea merkittävästi kuntoutuksen avulla. Tuloksellisuuteen vaikuttavat etenkin hyvä suunnittelu, tarkat ja oikein kohdennetut tavoitteet sekä niiden mukainen tiivis työskentely. Tärkeää on myös, että kuntoutuksessa tehdään oikeita asioita oikeaan aikaan. Jotta toimintaa on mahdollista arvioida ja kehittää, on pyydettyä palautetta kuntoutukseen osallistuneilta itseltään.

Opinnäyttetyömme avulla halusimme välittää ajankohtaista ja perheryhmän kehittämisen kannalta olennaista tietoa sekä toimipisteen työntekijöille että muille perheryhmän kaltaisille toimijoille. Tätä tarkoitusta varten haastattelimme kesän 2017 aikana kuutta perheryhmässä viimeisen viiden vuoden aikana ollutta äitiä. Saimme heiltä hyvin kattavasti vastauksia kaikkiin ennalta-asetettuihin teemoihin ja kysymyksiin. Koemmekin saavuttaneemme opinnäytteelle asettamamme tavoitteet ja saaneemme vastauksen tutkimusaiheeseemme.

Äitien esiin tuomien kokemusten perusteella voidaan sanoa, että perheryhmästä saatu tuki koettiin pääosin riittäväksi, hyväksi ja etenkin äityttä vahvistavaksi. Kaikilla äideillä oli perheryhmästä ja sen toiminnasta hyvää sanottavaa. Jokainen haastattelu päättyi positiivisiin kommentteihin, mutta äidit uskalsivat kuitenkin tuoda rohkeasti esiin myös tuen saannissa kohtaamiaan epäkohtia ja ristiriitoja sekä kehittämisehdotuksia.

Äitien kokemusten perusteella arkeen ja vanhemmuuteen saatu tuki jakautui viiteen erilaiseen edellä kuvaamaamme kategoriaan. Näistä eniten korostui konkreettinen tuki, jonka kautta äidit kokivat saaneensa helpotusta arjen rytmin toteuttamiseen. Ne äidit, joiden ongelmat painottuivat vuorokausirytmien tukemiseen tai kotoa lähtemiseen, vaikuttivat saaneensa perheryhmästä parhaiten tukea ja näkivät tilanteensa positiivisimpana. Konkreettisen tuen kohdalla myös kotiin tehtävällä työllä oli suuri merkitys ja sen koettiin olevan perheryhmässä saatua tukea henkilökohtaisempaa ja yksilöllisempää. Toisaalta kotona tehtävässä työssä myös näkyivät selkeimmin teoriassammekin esiin tulevat ristiriitaiset näkemykset työntekijöiden ja asiakkaiden arjen käsitysten välillä.

Kaikki äidit kertoivat toiminnallisten tuokioiden tukeneen sekä arkea että vanhemmuutta. Tuki arjen osalta oli lähinnä sitä, että erilaiset toiminnalliset hetket, kuten laulut, lorut ja askartelut siirtyivät perheryhmästä äitien käyttöön kotioloissa. Vanhemmuuden osalta saatu tuki taas keskittyi siihen, että äidin ja lapsen välinen vuorovaikutus vahvistui. Äidit eivät kuitenkaan itse tuoneet esille toiminnan tukena käytettyjä menetelmiä tai nähneet varsinaista syytä esimerkiksi mentalisaatiokyvyn lisääntymiselle, vuorovaikutuksen määrän

kasvamiselle tai äitilapsi suhteen paranemiselle. Osa äideistä kokikin, ettei perheryhmästä saatu vuorovaikutuksen tukeminen ollut Järvisen ym. (2012, 144) kuvailemaa yksinkertaista vanhemman antamaa hoivaa, kosketusta ja huolehtimista, vaan osittain jopa turhan menetelmäkeskeistä ja ohjattua. Kuten tuloksista ja teoriasta ilmenee, on äitien mentalisaatiokyky kuitenkin saattanut vahvistua myös huomaamatta vertaisryhmässä käytävien keskustelujen tai ylipäänsä vertaistoiminnan avulla, kun asioita on tullut pohdittua ja nähtyä muidenkin näkökulmasta käsin.

Suurin osa äideistä koki saaneensa riittävää tukea myös henkiseen jaksamiseen. Se nähtiin yhtenä merkittävimpänä vanhemmuuden ja arjen tukijana perheryhmässä. Tuen saamiseen vaikutti etenkin se, millaisen luottamussuhde työntekijän ja äidin välille oli muodostunut. Tästä kertoi myös se, että muutaman äidin kohdalla henkisen tuen merkitys korostui vasta hieman ennen perheryhmän loppumista. Työntekijöillä oli lisäksi tärkeä rooli siinä, millaisena vanhemmuuden ja arjen tuki koettiin. Se, mikä oli tuloksissamme osin yllättävää ja aiempiin tutkimuksiin verrattuna uutta, liittyi nimenomaan työntekijöiden antaman tuen ensisijaisuuteen vertaisryhmään verrattuna. Yksikään äideistä ei ottanut esille vertaisryhmästä saamaansa tukea, sen sijaan työntekijöiden rooli korostui jokaisen äidin puheessa jollain tavalla, niin positiivisesti kuin negatiivisestikin.

Yleisesti ryhmiä ja ryhmämuotoista toimintaa pidetään tärkeinä perhekuntoutuksen osa-alueina. Ryhmämuotoisuudella tavoitellaan nimenomaan vertaisten antamaa tukea samankaltaisissa elämäntilanteissa oleville henkilöille. Vertaistuki voikin parhaimmillaan tarjota ryhmään osallistuville oivalluksia, uusia kokemuksia sekä erilaisia näkemyksiä omaan tilanteeseen. (Laine, Heino & Pärnä 2010, 156.) Aiemmissa perheryhmiin liittyneissä tutkimuksissa tai opinnäytteissä vertaisuuden merkitys oli mielestämme suurempi kuin mitä haastattelemamme äidit olivat kokeneet.

Jäimmekin pohtimaan, mistä syystä muilta äideiltä ja ryhmältä saatu tuki koettiin vähäisenä. Sen voisi kuvitella johtuvan esimerkiksi ryhmän heterogeenisyydestä; äidit ja lapset olivat kovin eri-ikäisiä, lisäksi ongelmat ja taustat vaihtelivat hyvinkin paljon, ryhmän sisällä saattoi olla myös eri kulttuurien edustajia, mikä vielä lisäsi erilaisten kasvatustyylien ja ajatusmaailmojen kirjoa. Erilaiset taustat ja ristiriidat äitien välillä näkyivät myös haastatteluissa. Useampi haastateltava mainitsi, että ryhmään kuuluneiden äitien välillä oli eripuraisuutta ja riitojakin. Tämä voi osaltaan vaikuttaa äitien haluan jakaa omia asioitaan ryhmän kesken.

Vertaisryhmätoiminnan merkitys ja siitä saatu hyöty voimistuvat entisestään, kun toteuttamisessa otetaan huomioon myös kuntoutukseen osallistuvien yksilölliset tarpeet. Yksilöllinen kohtaaminen sekä ryhmässä että ryhmän ulkopuolella näyttävät Pärnän (2010,

271) mukaan oleellisina asioina kuntoutuksen tuloksellisuuden kannalta. Osa perheryhmässä mukana olleista äideistä toivoi entistä yksilöllisempää huomiointia etenkin ryhmätyöskentelyyn. He näkivät toiminnan olevan enemmän asiantuntija- kuin asiakaslähtöistä ja kokivat, että äitien yksilöllisiä eroja tai kasvatustyyliä ei otettu huomioon tarpeeksi. He toivoivat voivansa vaikuttaa enemmän myös toiminnan suunnitteluun.

Oletettavasti merkityksensä on silläkin, että ryhmä on jatkuvasti muutoksen alla. Osa äideistä on ryhmässä vain hetken, osa vähän pidempään ja osa jopa vuoden ajan. Tällöin äidit ovat kuntoutumisessaan hyvin eri vaiheissa ja eri tavoin sitoutuneita toimintaan. Yksi haastatteluun osallistuneista äideistä näki myös, ettei minkäänlaista ryhmäyttämistä tehty eivätkä äidit senkään vuoksi tutustuneet toisiinsa tarpeeksi.

Näkisimmekin vertaisryhmätoiminnan olevan mielenkiintoinen kehittämiskohde ja myös varteenotettava jatkotutkimusaihe. Lisäksi haastattelujen aikana joidenkin äitien kanssa nousi esiin isän rooli perheryhmätoiminnan aikana. Osa äideistä koki, että isän mukana olo olisi rikkonut äidin ja lapsen välille muotoutuvaa sidettä. Osa taas olisi halunnut, että isät olisivat olleet mukana enemmänkin. Toisaalta äidit myös ajattelivat isien suhtautuvan toimintaan vähätellen tai jopa agressiivisesti. Jatkotutkimusaiheena voisi olla esimerkiksi isien kokemukset saadusta tuesta tai miten isät saataisiin paremmin mukaan toimintaan.

Opinnäytetyö oli pitkäkestoinen prosessi, mutta sen avulla opimme paljon niin perhetyöstä, perhekuntoutuksesta, arjen vanhemmuudesta kuin tutkimuksen tekemisestäkin. Laadullinen tutkimus haastatteluineen oli meille uusi asia ja huomasimme, kuinka jokaisen haastattelun myötä olimme kehittyneet haastattelijoina. Työssämme keskeisessä osassa olivat perusteellinen suunnittelu ja teoriaan sekä aihepiiriin tutustuminen. Opinnäytetyö ehdottomasti kasvatti ammatillista osaamistamme ja tietämystämme perheiden parissa tehtävän työn osalta.

Lähteet

- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Yliopistokustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holopainen, L. & Korhonen, S. 2015. Vanhempana vahemmaksi – kohti myönteistä vuorovaikutusta. Kirja vanhemmuudesta ja sen tukemisesta. Jyväskylä: Grano Oy.
- Hätönen, T. 2002. Perheryhmä tukena arjessa. Helsingin yliopisto. Pro gradu-tutkielma.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2., uudistettu painos. Porvoo: Bookwell Oy.
- Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. Teoksessa: Viinikka, A. Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014.
- Kekkonen, M. 2001. Vanhemmuuden roolikartta ja elämäkerrallisuus. Teoksessa Rautiainen, M. (toim.) Vanhemmuuden roolikartta - syvennä ja sovelle. Helsinki: Hakapaino Oy, 97 - 101.
- Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Laine, S., Heino, L. & Pärnä, K. 2010. Perhekuntoutuksen moniammatilliset käytännöt. Teoksessa Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö, 137 - 165.
- Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus - kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lindfors, E. 2011. Hyvä arki lasten ja nuorten arvioimana. Teoksessa Marjanen, P. & Lindfors, E. (toim.) Lapsen ja nuoren hyvä arki. Helsinki: Edita Prima Oy, 18 - 37.
- Mäkelä, J. 2003. Piirteitä aivojen varhaisesta kehityksestä. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 107 - 124.
- Nuotio, J. 2010. Huolta pitävä vuorovaikutus - lastenpsykiatria kohtaa perheet. Teoksessa Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö, 166 - 176.

Pärnä, K. 2010. Perhekuntoutuksen arviointi ja tuloksellisuus. Teoksessa Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö, 251 - 273.

Remso, N. & Törrönen, M. (toim.) 2007. Varhainen vastuunotto. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö.

Rousu, S. & Helminen, M-L. 2002. Lukijalle. Teoksessa Rautiainen, M. Vanhemmuuden roolikartta - syvennä ja sovelle. Helsinki: Hakapaino Oy, 3 - 4.

Rytkönen, L. & Rönkkö, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Siltala, P. 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 16 - 43.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Toivanen, R., Jouhki, T., Lipponen, A., Markkanen, R., Prusila, L. & Salo, S. 2014. Perhetyö vauvaperheessä. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 169 - 205.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10., uud. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Törrönen, H. 1998. Ehjänä perille. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 18. Kokemuksia lastensuojelun vauvatyön kehittämisestä. Helsinki: Nykypaino Oy.

Sähköiset lähteet

Airio, I., Haataja, A., Saarikallio-Torp, M. & Valaste, M. (toim.) 2016. Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla. Viitattu 10.1.2017.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/163822/Laulu_573566_perheesta.pdf?sequence=1

Pöytäkirja. 2014. Espoon kaupunki. Sosiaali- ja terveystalokunta. 14.05.2014. Viitattu 2.12.2016. <http://espoo04.hosting.documenta.fi/kokous/2014298798-4.PDF>

Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Linnasmaa, I., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lastensuojelun kustannukset ja palvelujen hinnat. HuosTa-hanke 2014-2015. Viitattu 8.2.2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130540/URN_ISBN_978-952-302-646-9.pdf?sequence=1

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämissuhteet. Selvitys Lastensuojelun kehittämissuhteille. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Valopaino Oy. Viitattu 9.12.2016.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/49289/978-951-39-6578-5_vaitos23042016.pdf?sequence=1

Perhekuntoutus. 2016. Helsingin kaupunki. Viitattu 13.1.2017.
<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu/perhetyo/perhekuntoutus/>

Hovi-Pulsa, R. 2011. Arkilähtöinen perhetyö. Strukturoitua avoimuutta. Viitattu 13.1.2017.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120001/urn_nbn_fi_uef-20120001.pdf

Kumpulainen, A. & Valkonen, R. 2005. Perhekuntoutus Kuusikon kunnissa 2004. Helsinki: Edita Oy. Viitattu 9.12.2016. http://www.kuusikkokunnat.fi/SIRA_FILES/PK2004.pdf

Kuutostyöryhmien esittely. 2016. Kuusikkotyöryhmä. Viitattu 9.12.2016. <http://www.kuusikkokunnat.fi/>

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. 2016. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 8.2.2017. http://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja%20perhepalveluiden%20muutosohjelma.pdf

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 9.12.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Mäntymaa, M., Luoma, I., Puura, K. & Tamminen, T. 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnan kehitys. *Duodecim* 6, 459-466. Viitattu 22.11.2016. http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/uusinnumero;jsessionid=2A52EFC626B964CBF86B080D551ABA51?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunnus=duo93467

Ranta, M. 2012. Pienten perjantai vanhemmuutta tukemassa - alle 2-vuotiaiden lasten vanhempien kokemuksia perheryhmän antamasta tuesta Lausteen perhetuvalla. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (YAMK). Viitattu 7.12.2016. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/45614/Ranta_Maija.pdf?sequence=1

Rautio, S. 2016. Neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 9.12.2016. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/49289/978-951-39-6578-5_vaitos23042016.pdf?sequence=1

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Viitattu 19.1.2017. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf

Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas. 2016. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 9.12.2016. <http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b>

Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Viitattu 26.1.2017. http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf

Lapset ja perheet. 2016. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 8.2.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet>

Lastensuojelun käsikirja. 2016. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 13.1.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>

Ratkaisujen Suomi. 2015. Valtioneuvoston kanslia. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelma 27.5.2015. Helsinki: Valtio-neuvoston kanslia. Viitattu 10.1.2017. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Hallitusohjelma_27052015.pdf/75d94d8d-15c9-405a-8a9b-

Julkaisemattomat lähteet

Slätis, M. 2004. Niinkuin aalto uittaa aallon yli valtameren, niin selviydymme mekin toinen toisiamme tukien. Katsaus pääkaupunkiseudun perheryhmätoimintaan. Kehittämishanke, perhetyön erikoistumisopinnot. Laurea ammattikorkeakoulu, Vantaa-Instituutti.

Kiintotähti 2016. Perehdytysmateriaali/ työntekijöiden haastattelut. 20.10.2016.

Kuviot

Kuvio 1: Perhetyön sateenvarjomalli (Heino 2008, 25)	9
Kuvio 2: Kuvaus teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä	29

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelurunko	50
Liite 2: Haastattelukutsu	51

Liite 1: Teemahaastattelurunko

Haastattelurunko

Taustatiedot

- Keitä perheeseen kuuluu?
- Minkä ikäinen lapsesi on? / Minkä ikäisiä lapsesi ovat?
- Millainen elämäntilanteesi on tällä hetkellä?
- Milloin ja miten asiakkuutesi Kiintotähdessä alkoi?
- Millaisia odotuksia, ajatuksia ja tavoitteita sinulla oli asiakkuuteen liittyen?

Vanhemmuuden tukeminen

- Millaista tukea sait omaan vanhemmuuteesi?
- Millainen oli suhteesi työntekijöihin? (Miten kuvailisit työntekijöitä?)
- Millaisesta toiminnasta oli apua sinulle ja perheellesi?
- Millaisesta toiminnasta ei ollut hyötyä sinulle ja perheellesi?

Arjen hallinnan tukeminen

- Millaista apua perheesi sai arjen pyörittämiseen?
- Millaisilta Kiintotähden arkiaskareet ja päiväohjelma tuntuivat?
- Millainen vaikutus Kiintotähdellä oli arkeenne ja tukiverkostoonne?

Kehittäminen

- Miten ajattelet, että toiminta muutti vanhemmuuttasi?
- Mitä haluaisit kertoa Kiintotähden työntekijöille?
- Miten muuttaisit Kiintotähteä?
- Mitä muuta haluaisit kertoa?

Liite 2: Haastattelukutsu



Haastattelukutsu

20.3.2017

Hyvä perheen äiti!

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijää Laurea ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jonka tavoitteena on tuoda esiin äitien kokemuksia perheryhmä Kiintotähden/Kotipesän toiminnasta.

Toivomme Sinun osallistuvan tutkimukseen, sillä vain perheryhmän asiakkaiden omien kokemusten kuuleminen ja kerääminen mahdollistavat toiminnan kehittämisen.

Tutkimus toteutetaan yksilöllisinä teemahaastatteluina, jotka nauhoitetaan. Kaikki tutkimusta varten antamasi tiedot säilytetään ehdottoman luottamuksellisesti ja niitä käytetään vain opinnäytetyössämme. Saamamme aineisto tuhoetaan työn valmistumisen jälkeen, eikä työstä voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Halutessasi Sinulla on mahdollisuus lukea valmis opinnäytetyömme.

Järjestämme haastattelut toivomaasi ajankohtaan. Paikkana voi olla esimerkiksi kotisi, perheryhmä Kiintotähden tai koulumme tilat. Arvioimme haastattelun kestävän noin tunnin ajan ja lopuksi tarjoamme pullakahvit.

Mikäli suostut haastatteluun, otathan meihin yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse viimeistään 16.4.2017. Kirjeen mukana tulevan suostumuslomakkeen voit palauttaa haastattelun yhteydessä.

Ystävällisin terveisin

Sosionomiopiskelijät

Tuuli Kulonen

tuuli.kulonen@student.laurea.fi
xxx xxxxxxxx

Juuso Laakso

juuso.laakso@student.laurea.fi
xxx xxxxxxxx